

SZAKDOLGOZAT

Kömüves Júlia

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak

**A GÖDÖLLŐI ERZSÉBET PARK NÖVÉNYZETÉNEK
VIZSGÁLATA**

Belső konzulens: Dr. Szabó Krisztina
egyetemi docens

Belső konzulens

intézete/tanszéke: Kert- és Szabadtértervezési
Tanszék

Készítette: **Kömüves Júlia**

**Budapest,
2025**

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés
2. Szakirodalmi áttekintés
  - 2.1. A park elhelyezkedése, rövid jellemzése
  - 2.2. Történeti áttekintés
    - 2.2.1. Az Erzsébet park alapítása, kiépítése
    - 2.2.2. A XX. század első felének eseményei, jelentős elcsatolások
    - 2.2.3. Védetté nyilvánítás és részleges megújítás
3. A park vizsgálati módszereinek bemutatása
  - 3.1. A vizsgálat 3 féle módszere
  - 3.2. A park területének felosztása a terepi felmérésekhez
  - 3.3. Vizsgálat terepi felmérésekkel
    - 3.3.1. Az épített elemek vizsgálata
    - 3.3.2. A fásszárú növényzet felmérésének módszerei
    - 3.3.3. A lágyszárú növényzet felmérésének módszerei
  - 3.4. Vizsgálat online kérdőívvel és mélyinterjúval
4. A terepi felmérések és egyéb vizsgálatok eredményei
  - 4.1. Az Erzsébet park épített elemeinek ismertetése
  - 4.2. A fásszárú növényállomány bemutatása
    - 4.2.1. Egyedileg felmért fák
    - 4.2.2. Foltszeűen felmért területek jellemző növényzete
    - 4.2.3. Az épített elemek környezetében felmért fásszárúak
  - 4.3. A Nemzeti Együvé Tartozás Parkja
  - 4.4. Lágyszárú növényzet, talajtakarók
  - 4.5. Mélyinterjú Gödöllő főkertészeivel
  - 4.6. Online kérdőív eredményei
5. Következtetések és javaslatok:
  - 5.1. A park múltbéli és jelenkori kihívásai
  - 5.2. Egyedileg felmért fák adatainak összehasonlítása korábbi adatokkal
  - 5.3. Erzsébet-szobor melletti ágyások állapotának változása a 2025-ös évben
  - 5.4. Javaslatok
    - 5.4.1. A Erzsébet királyné szobor melletti évelőágyások megújításának lehetőségei
    - 5.4.2. A fásszárú növényzet megújításának lehetőségei
    - 5.4.3. Ötletek az Erzsébet parkban kialakított tanösvényre
6. Összefoglalás

7. Köszönetnyilvánítás

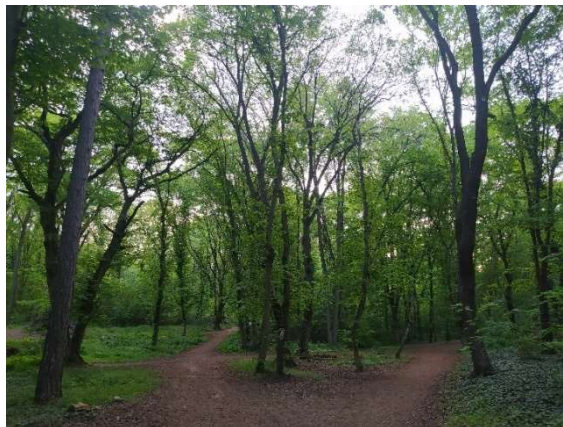
8. Irodalomjegyzék

9. Mellékletek

Nyilatkozatok

1. Bevezetés

Az ember ösztönösen is vágyik arra, hogy a természettel kapcsolatba kerüljön, ezért már évezredek óta kerteket és parkokat épít, nem csak termelés céljából, hanem pusztán azért, hogy gyönyörködhessen benne. Napjainkban a városi embernek egyre nehezebb a természettel való kapcsolatát megőriznie; talán nem csak azért, mert egyre meghatározóbb körülöttünk az épített környezet, hanem mert a rohanó világban, zsúfolt hétköznapiakban sokszor nem szánunk időt a kikapcsolódásra, feltöltődésre, aminek fontos eleme lehet a természetben töltött idő. A városi parkok segítenek az embereknek kapcsolatban maradni a természettel, megélni az évszakok változását és fenntartani a fajgazdagságot (1. ábra), (Pallowida 2017, 394–406 és Sadeghian 2013, 231–237). A

1. ábra A gödöllői Erzsébet park jellemző részlete, fotó: Kömüves Júlia

városi zöldfelületek közül a parkok rendelkeznek a legmagasabb biodiverzitással (Nielsen 2014, 305–327), ami nemcsak az esztétikus kinézet miatt fontos, hanem növeli a növényfajok és a parklátogatók jóllétét is; a városi parkok növényzete különböző ökoszisztéma-szolgáltatásokat nyújt a parklátogatóknak (Pallowida 2017, 394–406). Jelentősen javíthatja hangulatunkat, növelheti komfortérzetünket, ha egy városban gyalogosan vagy kerékpárral közlekedve városi zöldfelületen, parkon haladunk át.

Emellett természetesen a parkoknak számos különböző funkciójuk lehet: fontos találkozási, kikapcsolódási, sportolási helyszínek, valamint a természetes környezetben töltött idő csökkenti a stresszt. A városi zöldfelületek a turisták számára is vonzóbbá teszik a várost. A parkokhoz és

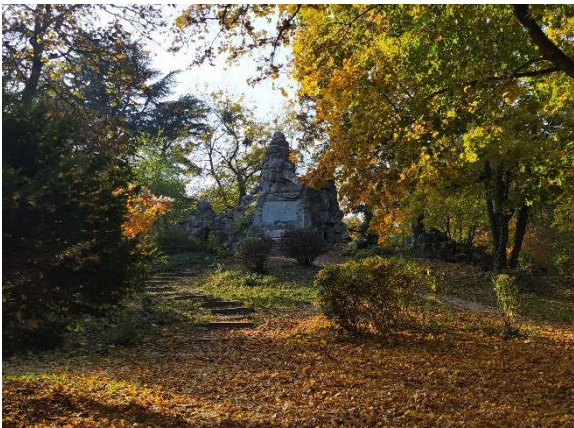
2. ábra A sziklacsoport 1932-ben. Forrás: <https://gallery.hungaricana.hu/hu/Godollo/Kepeslap/1494619/?list=>

rekreációs létesítményekhez való hozzáférés a bűnözést is csökkenti (Sadeghian 2013, 231–237).

A parkok otthont adhatnak állandó funkcióknak, például játszótér vagy büfé, illetve időről időre különböző városi rendezvényeknek. Néhány park tájékoztató vagy oktatási célt szolgálhat: egy tanösvény segíthet egy új téma megismerésében, illetve a különböző emlékművek, szobrok az információ átadás mellett emlékezni is segítenek nemzeti múltunkra vagy kiemelkedő személyiségeinkre.

Gödöllői lakosként nagyon szerencsésnek érzem magam, mivel a város igen gazdag

zöldfelületekben. A Királyi Kastélyhoz kapcsolódó parkok mellett az Agrártudományi Egyetem (ma: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem) campusának környezete is sok zöldfelületet kínál, valamint a várost erdős területek ölelik körbe. A témaválasztás során fontos volt számomra, hogy olyan területtel foglalkozhassak, amihez személyes kötődésem van. Így került a választásom a Gödöllői Erzsébet parkra, melyet gyerekkorom óta rendszeresen látogatok. Emellett úgy érzem, hogy az Erzsébet park nem csak személyes kedvencem, hanem a gödöllői polgárok életében is fontos szerepet tölt be a hajdani pompájából sokat vesztett, ma már extenzíven fenntartott közpark. Dolgozatomat a park történetének feltárásával kezdtem, mely számomra is rengeteg érdekességet tartogatott. Ezelőtt csak a park jelenlegi területét és állapotát ismertem, így különösen érdekes volt olvasni arról, hogy milyen területi elcsatolásokat és egyéb sérüléseket szenvedett a park az elmúlt

3. ábra A sziklacsoport napjainkban, fotó: Köműves Júlia, 2024 ősz

bő egy évszázad során, a megalapítása óta. Az archív fotók keresése is izgalmas feladat volt, főleg az épített elemek környezetéről maradtak fenn ilyen dokumentumok (2. és 3. ábra).

A történeti áttekintés mellett külföldi folyóirat cikkeket is kerestem a parkok szerepéről, fenntartásáról és a jelenlegi, változó és egyre szélsőségesebb klíma városi parkokra és azok növényzetére gyakorolt hatásáról.

A vizsgálati munkarészben a terepi felmérések mellett online kérdőívet, valamint mélyinterjút készítettem Gödöllő város főkertészével. Az épített elemek és kültéri berendezési tárgyak felmérése után a park növényzetének részletes megismerése és felmérése külön hangsúlyt kap a szakdolgozatban.

A munkám során sokszor támaszkodtam az 1997-es kiadású, Jeney László és Krassay László által készített „A Gödöllői Erzsébet park leírása, fejlesztési és fenntartási terve” című kiadványra, amely részletes felméréssel segítséget nyújtott a park történetének megismeréséhez.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A park elhelyezkedése, rövid jellemzése

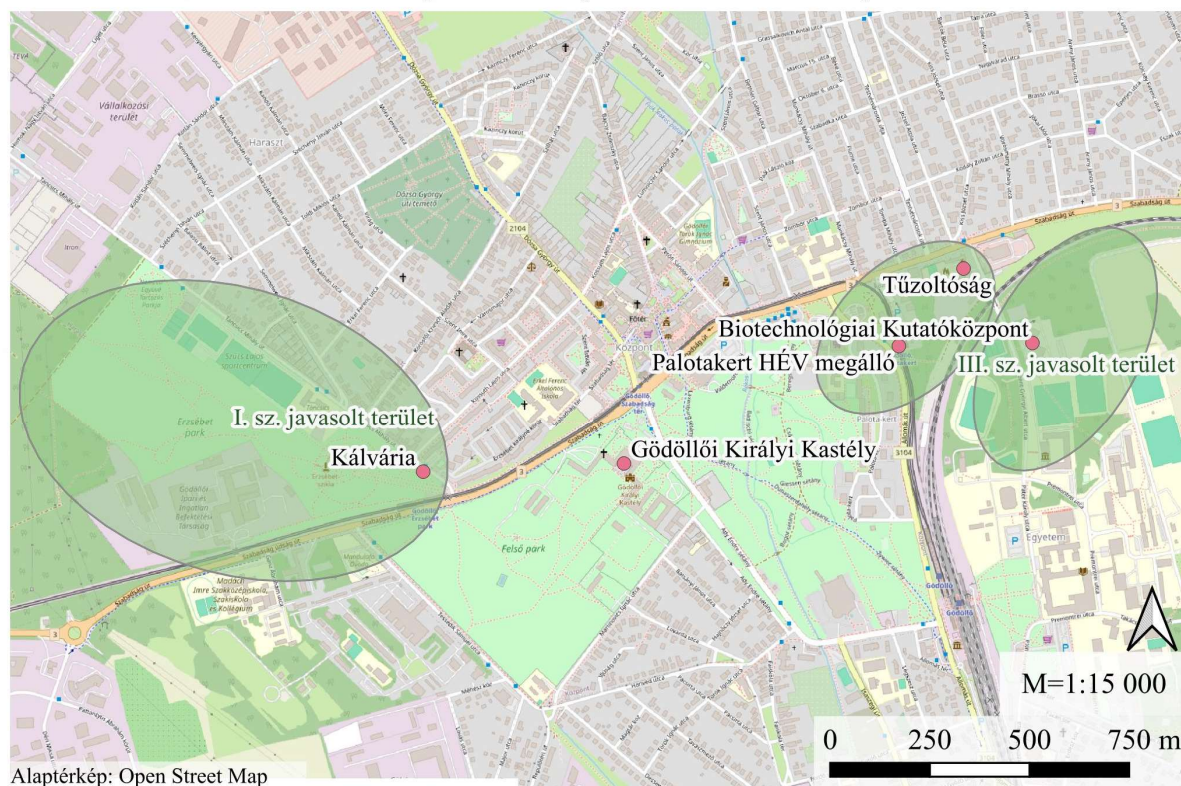
A gödöllői Erzsébet park a Fővárostól ÉK-re fekszik, a Gödöllői-dombság kistáj része. Jelenlegi területe közel 23 hektár. Tengerszint feletti magassága nagyjából 220-240 m, területe enyhén déli irányba lejt. Csernozjom-jellegű homoktalaj, valamint barna erdőtalajok jellemzik. Tulajdonosa és kezelője Gödöllő Város Önkormányzata, korlátozás nélkül látogatható közpark (Krassay 1998, 58, 64–66). Nagyrészt a gödöllői lakosok látogatják, valószínűleg különösen kedvelt a közeli lakótelepen lakók körében (4. ábra). A park még a hideg, téli időszakban is népszerű, hétvégén a legforgalmasabb. A legtöbben kutyát sétáltatni vagy futni jönnek, családdal vagy barátokkal érkeznek. Gyalogosan, gépjárművel, valamint a H8-as HÉV-vel is megközelíthető.

4. ábra A park egyik legkedveltebb helyszíne, az idős hársfasor Fotó: Kömüves Júlia, 2025 tavasz

2.2 Történeti áttekintés

Pirkner Ernő, erdőmester által javasolt helyszínek az Erzsébet-park számára

- Az Erzsébet-park javasolt helyszínei
- Nevezetes pontok

Felhasznált forrás: Jenev László, Krassay László: A Gödöllői Erzsébet-park leírása, fejlesztési és fenntartási terve. 1997-2000

5. ábra Az Erzsébet park elhelyezésére javasolt helyszínek, készítette: Kömüves Júlia

2.2.1. Az Erzsébet park alapítása, kiépítése

A gödöllői Erzsébet parkot 1898-ban alapították, a magyarok által hön szeretett Királyné erőszakos, hirtelen halála után, az ő emlékére. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter felhívására az országban mindenhol emlékfákat telepítettek és emlékligeteket létesítettek. Összesen 3 millió emlékfát ültettek és több, mint száz ligetet alakítottak ki Erzsébet királyné emlékére. Az Erzsébet-ligetek közül több szempontból is kiemelkedő a gödöllői. Pirkner Ernő, aki 1896-tól a gödöllői erdőhivatal főerdőmestere (INT-01), több lehetséges helyszínt is kijelölt a park számára (5. ábra). Az első számú terület az I. Grassalkovich Antal által építtetett Kálvária és a Haraszi erdő között, a második számú terület a Gödöllői Tűzoltóság és a Palotakert HÉV megálló között terül el, a harmas számú terület a Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont környéke. A 3 terület közül a választás az elsőre esett, mely a gödöllői kastély közelében fekszik, a kastély parkjától csak a 3-as számú főút (Szabadság út), és a gödöllői HÉV vonala választja el. A park kialakítását 1898 novemberében kezdték meg Budapest főkertészének, Rade Károlynak a tervei alapján. 1,75 méter magas léckerítéssel vették körbe, emellett megtörténtek a terepmunkák is. 1899-ben

7. ábra A hársfasor archív fotója, forrás: <https://www.gvkik.hu/wiki/index.php/Erzs%C3%A9bet-park>

mintegy 48.000 fásszárú növényt telepítettek a parkba, valamint kialakították az úthálózatát és az öntözőrendszert. 240 m hosszú, négyes *Tilia × euchlora* (krími hárs) fasort telepítettek (6. ábra). A terület egy része eredetileg tölgyes erdő volt, ezt kitisztították, parkerdő jellegűvé alakították (Jeney 1997, 91–92; INT-02). Az eredeti erdőről pontosabb információ nem áll rendelkezésre, de a terület

6. ábra Az Erzsébet királyné szobor és környezete egy 1947-es képeplapon, forrás: <https://gallery.hungaricana.hu/hu/GodolloKepeslap/1494619/?list=>

elhelyezkedése és a napjainkban megtalálható fajösszetétel alapján a 2011-es ÁNÉR (Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer) kategóriái közül a K2 – Gyertyános-kocsánytalan tölgyes vagy az L2a – Cseres-kocsánytalan tölgyes társulás lehetett a területen (Bölöni 2011 262–267, 308–314). Megkezdődött a műszikla kialakítása is. A munkálatokat 1900-ban fejezték be. 1901-ben avatták fel **Erzsébet királyné szobrát** (7. ábra), ami a hársfasor végén, a sziklacsoport előtti központi helyen áll (Jeney 1997, 92). A hársfasor ma

már idős fának boltíves ágai gyönyörűen keretezik a Királyné karcsú alakját. A szobor Róna József alkotása. A szobrász előzetesen két vázlatot készített. Az egyik a királyné egyszerű ruhát visel, kezében összecukott esernyőt, legyezőt és virágcsokrot tart. A másik vázlaton díszes, csipkés ruha van rajta, és kezében csak legyezőt tart. Róna József Egy magyar művész élete című könyvében így emlékezik vissza: „A parkban egy nagy szikla volt felépítve, az elé kellett az emlékművet terveznem. Olyannak akartam őt megörökíteni, amilyenek a gödöllőiek őt ismerték. Esernyővel a kezében, mezei virágokból font csokorral indul sétájára. A vázlat nagyon tetszett s különösen a bizottság hölgytagjai voltak elragadtatva. Fényképeket készítettem művemről, hogy azokat bemutathassák a királynak”. A király (I. Ferenc József) választása végül is az „ernyős” szoborra esett (Róna 1929, 667).

Az így kialakult park különleges emlékhely, történelmi-biológiai örökség. Több, mint 150 cserje- és fafajával dendrológiai gyűjtemény, növények és állatok sajátos ökoszisztémája. A város zöldfelületi rendszerének is fontos eleme, mivel a Haraszi erdőt a kastély parkjain, a Fácános, valamint Máriabesnyő zöldfelületein keresztül a Valkó irányában fekvő kiterjedt erdőségekkel kapcsolja össze, így ökológiai szerepe sem elhanyagolható (8. ábra), (Krassay 1998, 57).

A Gödöllőt ÉNy-DK irányban átszelő zöld folyosó

A zöld folyosó elemei

Felhasznált forrás: Jenei László, Krassay László: A Gödöllői Erzsébet-park leírása, fejlesztési és fenntartási terve. 1997-2000

8. ábra A Gödöllőt átszelő zöldfolyosó, készítette: Kömives Júlia

2.2.2. A XX. század első felének eseményei, jelentős elcsatolások

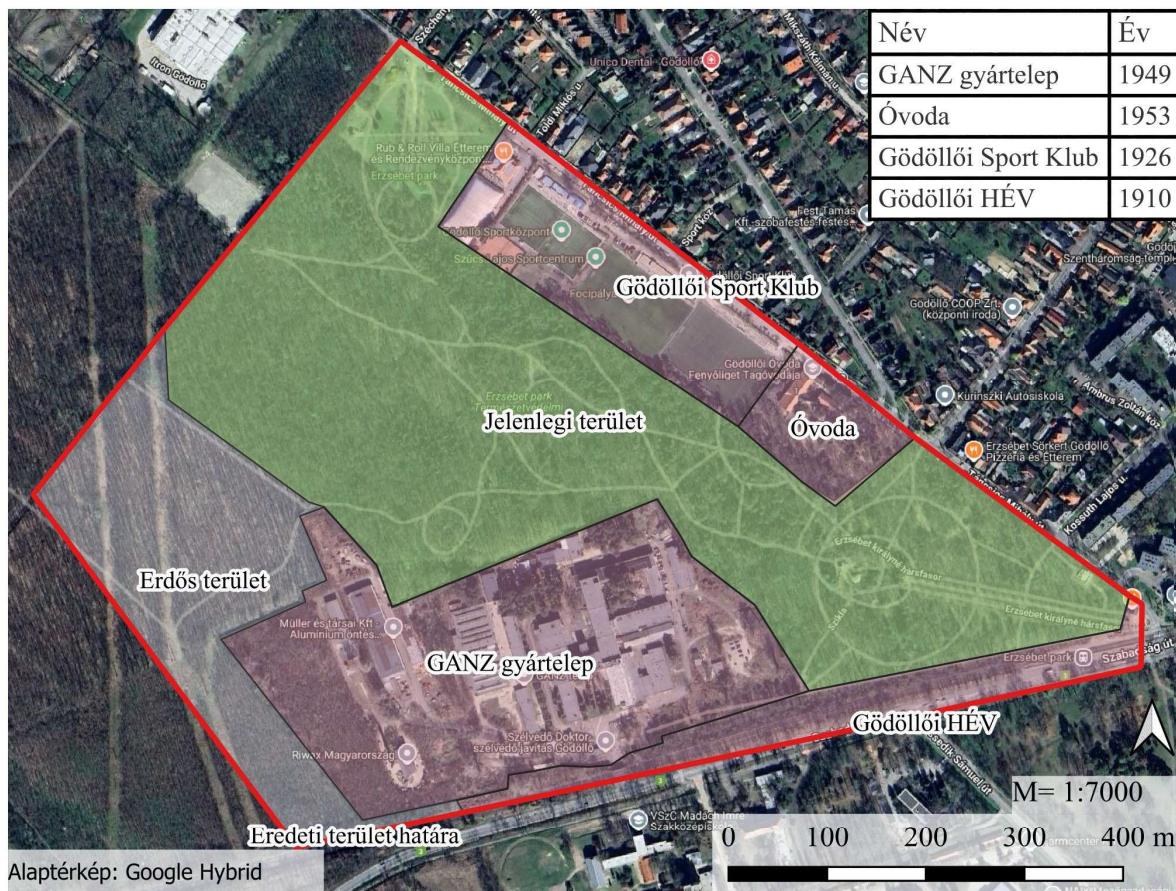
Sajnos ez a csodálatos park a 20. század során, az 1960-es évekig folyamatosan területi

elcsatolásokat és egyéb károkat szenvedett el (9. ábra).

Az első területi elcsatolás a Gödöllői HÉV vonalának kiépítése miatt történt, a park DK-i határán választottak le egy kisebb sávot. 1910 februárjában kezdték el a munkálatokat a Kerepes-Gödöllő között található szakaszon (Krassay 1998, 60), (INT-03).

Az 1920-as évektől kezdve a park fenntartását a Gödöllői Erdőigazgatóság végezte. 1926-ban lelátóval ellátott sportpályát létesítettek a Táncsics Mihály út mellett fekvő parkrészben (Krassay 1998, 61.). A sportpálya napjainkig üzemel (Szűcs Lajos Sportcentrum néven), most már műfüves focipálya, így az ott található növényanyagból mára már semmi sem maradt meg.

A Gödöllői Erzsébet-park területi változásai

— Eredeti határ vonala   Elcsatolt területek   Jelenlegi terület

Felhasznált forrás: Jenev László, Krassay László: A Gödöllői Erzsébet-park leírása, fejlesztési és fenntartási terve. 1997-2000

9. ábra A park területi változásai a XX. század során, készítette: Kömüves Júlia

1933-ban a park központi helyszíne volt a IV. Világjamboreának. A cserkésztalálkozón 26.000 fiatal vett részt, rendezett körülmények között táboroztak a park területén (Krassay 1998, 61.). Az eseményről számos archív fotó fennmaradt, amik főleg a résztvevőket ábrázolják, a park akkori állapotáról keveset mutatnak.

A Gödöllői Református Egyház kiadványa, a Gödöllő Rövid Kalauza az 1940-es években így ír a

parkról: „Gödöllő különös előnye, hogy nagy kiterjedésű parkok állnak lakóinak rendelkezésére: a festői szépségű Erzsébet park, hol Nagymagyarország minden fanemét megtaláljuk...” (N.N. 1942). A II. Világháború után azonban nagyon sok kár érte a parkot: széthordták a léckerítést, szemetet hordtak a területre, a díszfenyők ágait és csúcsát „díszítőlomb nyérése céljából” levágták, aminek következtében a fák kiszáradtak. Csak a fekete- és erdei fenyők maradtak épek. A területről még homokot is bányásztak. A legnagyobb csapást azonban az jelentette, hogy 1949-ben a parkból nagyobb területet csatoltak el a Ganz Árammérőgyár létesítésének céljából (a gyár területe ma nagyjából 10 ha). Az építkezés még ebben az évben elkezdődött.

A park érdekeit abban az időben senki nem képviselte: az építkezés alatt a teherautók a park területén keresztül jártak a gyárhoz, ezzel további károkat okozva. 1953-ban a gyár dolgozóinak gyerekei számára óvodát létesítettek a park Táncsics Mihály út mellett fekvő parkrészében, a sportpálya mellett. Szerencsére az óvoda területén a növényzet egy része megmaradt és a park közelsége egészséges környezetet biztosít a mai napig a gyermekek számára. Ebben az időszakban folyamatosan különböző közműveket is elhelyeztek a parkban. A Királyné szobrát ledöntötték a talapzatáról (Krassay 1998, 61–62). A folyamatos területi elcsatolásokkal, valamint az egyéb károkozások miatt a park állapota jelentősen leromlott. Az eredeti térkompozíció és úthálózat szétesett, a kezdetben hihetetlenül gazdag növényállomány is nagyon nagy károkat szenvedett.

2.2.3. Védetté nyilvánítás és részleges megújítás

Az Országos Természetvédelmi Tanács 1958-ban megyei jelentőségű védett területté nyilvánította a parkból akkor megmaradt 24 hektárt. Az Erzsébet park ma helyi jelentőségű természetvédelmi terület. Egy 21,7 hektáros része Erzsébet park I. néven, az 1,63 hektáros terület pedig Gödöllői Erzsébet park II. néven szerepel a természetvedelem.hu-n (INT-04).

A következő időszakban a park sorsa kedvezőbbre fordult: újra kerítést építettek, sétányait felújították és vezető kertészt neveztek ki, aki a növényállományt is elkezdte megújítani. 1967-ben Varga Imréné diplomatervében foglalkozott a parkkal, 282 db taxont azonosított, és meghatározta a kezelési, fejlesztési tennivalókat. A diplomamunkában közölt fotóról kiderült, hogy a szobor ismét a helyén áll. A '70-es években a felújítások elkezdődtek ugyan, de anyagi források hiányában csak részlegesen valósultak meg. Emellett a parkban a közművek cseréje miatt többször is beavatkozásokat végeztek, valamint a már védetté nyilvánított területből kisebb részt még az óvoda területéhez csatoltak (Krassay 1998, 62). 1993-ban az Erzsébet park Gödöllő Város Önkormányzatának tulajdonába került. Az önkormányzat döntése alapján a parkról a létesítésének 100 éves évforduló alkalmából részletes tanulmány, fejlesztési- és fenntartási terv készült (Krassay 1998, 63). A tervek megvalósulásáról pontos adattal nem rendelkezem, azonban családtagjaim elmondása alapján a park a 2000-es évek elején a mai állapotánál sokkal rendezettebb volt. Valószínűnek tartom tehát, hogy a fejlesztések nagy része megtörtént.

3. A park feltárásának, értékelésének módszerei

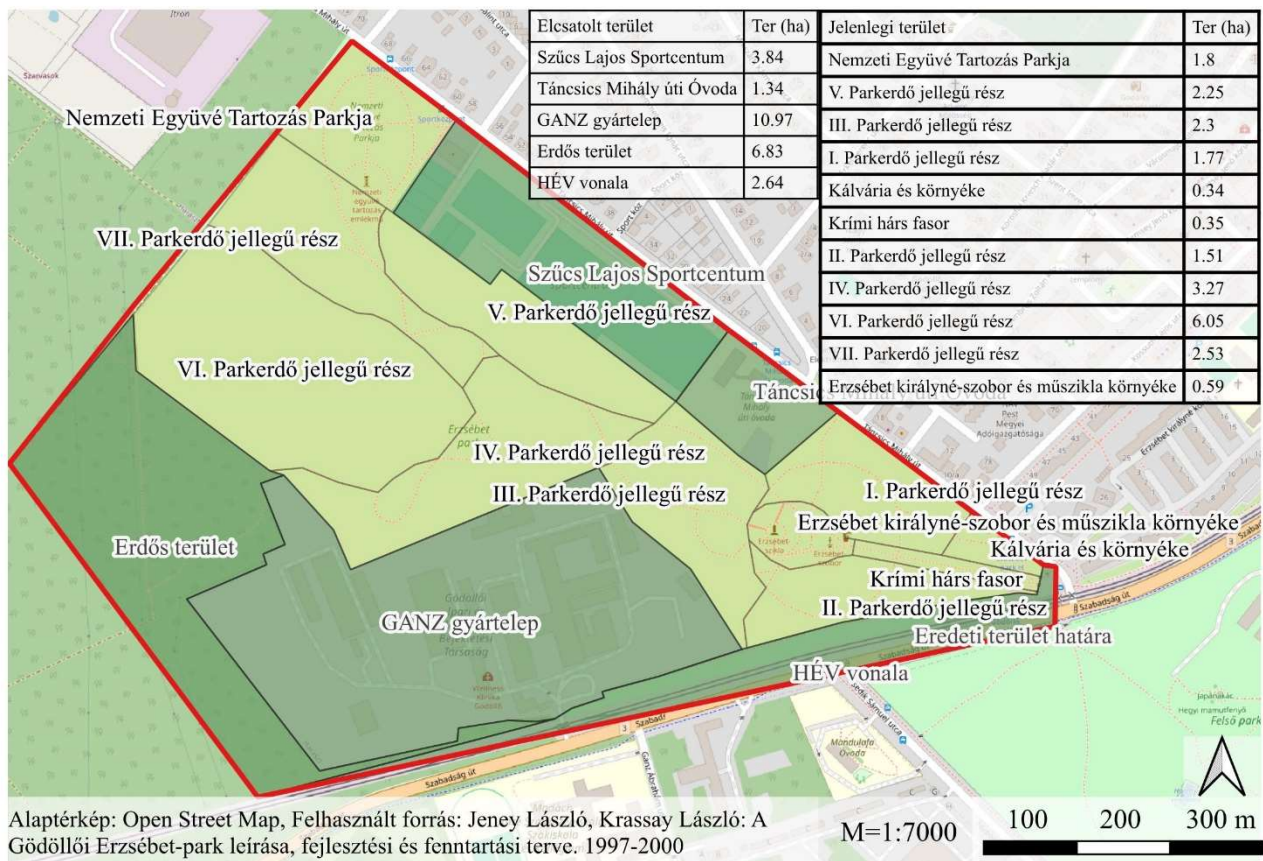
3.1. A vizsgálat 3 féle módszere

Az Erzsébet parkot 3 különböző módszerrel vizsgáltam: **terepi felméréseket** végeztem, **online kérdőívet** készítettem, valamint egy **mélyinterjút** a parkfenntartásért felelős főkertésszel. A vizsgálatok során legnagyobb hangsúlyt saját terepi felméréseim kaptak. Mivel évek óta rendszeresen látogatom a parkot, így az általános jellemzőit, térszerkezetét, legfontosabb elemeit már jól ismertem.

3.2. A park területének felosztása a terepi felmérésekhez

A terepi felmérések elkészítéséhez a park közel 23 hektáros területén **11 részterületet** különítettem el (10. ábra). A krími hársfásor területe, valamint az épített elemek környezete (Kálvária, Erzsébet-szobor és műszikla környéke) önálló részterületek, melyek a 0,3-0,6 ha nagyságúak. A parkerdő jellegű területeket 7 részre osztottam. A határokat elsősorban a parkot átszelő úthálózat fontosabb elemei mentén jelöltem ki, így 1-6 ha közötti részterületeket kaptam. Egy kisebb parkrész, a Nemzeti Együvé Tartozás Parkja szintén önálló egységet képez. A részletes felméréseket 2024 őszén kezdtem meg.

Az Erzsébet-park jelenlegi területének felosztása a terepi felméréshez

10. ábra Az Erzsébet park jelenlegi területének felosztása a terepi felmérésekhez, készítette: Kömüves Júlia

3.3. Vizsgálat terepi felmérésekkel

3.3.1. Az épített elemek vizsgálata

Elsőként a park **épített elemeivel** foglalkoztam, kitértem ezek elhelyezkedésére a parkon belül, az építés időpontjára, a tervezőre, illetve az építtetőre, ha ezek a személyek ismertek voltak, az eredeti és jelenlegi funkciójukra, valamint jelenlegi állapotukra és az esetleges felújításokra, ha előfordultak. Az épített elemek után az úthálózat jellemzőit és a kisarchitektúrákat vizsgáltam. Kitértem ezek típusára, elhelyezkedésére, mennyiségére és jelenlegi állapotára. Az épített elemek felmérését 2024 őszén és 2024-25 telén végeztem.

3.3.2. A fásszárú növényzet felmérésének módszerei

11. ábra A sziklacsoport jellemző növényzete és az egyedileg felmért *Cedrus libani* fotó: Kömüves Júlia 2025 tavasz

Következő lépésként a **fásszárú növényzettel** foglalkoztam, a dolgozat során ezeknek a vizsgálatára fektettem a legnagyobb hangsúlyt. A fákat és cserjéket 3 különböző módszerrel vizsgáltam.

A kiemelt jelentőséggel bíró **faegyedeket egyedileg mértem fel** a Magyar Faápolók Egyesületének (MFE) útmutatója alapján (Szaller 2013, 14-16). Összesen 28 fát választottam ki a felméréshez a parkban tett séták alapján (11. ábra). Elsősorban a park legidősebb, illetve legnagyobb faegyedeit (24 db) mértem fel, emellett az épített elemek környezetében található,

szoliter állású, fiatalabb díszfák közül is választottam néhányat (4 db). A parkerdő jellegű területeken főleg az útvonalak közelében található, nagy törzsátmérővel rendelkező egyedeket mértem fel, amelyek szintén matuzsálemi korúak lehetnek. Az útvonalaktól távolabb eső területeken, főleg a délnyugati részekén a sűrű cserjeszint és aljnövényzet miatt nem volt lehetőségem egyedileg felmérni fákat. Az MFE útmutatója szerint az alábbi adatok kerültek felmérésre: fajnév (latinul), illetve fajtanév; a törzsátmérő centiméterben; koronaátmérő, famagasság és törzsmagasság méterben. A gyökérállapotot, törzsállapotot, koronaállapotot, az ápoltság mértékét, a fa életképességét és elhelyezkedését 1-5-ig terjedő skálán értékeltem az útmutatóban található leírás, valamint táblázatok alapján. A fák állapotának értékeléséhez segítségemre volt Lukács Zoltán: Útmutató a fák rendellenességeinek felismeréséhez című kiadványa (Lukács 2018). A felméréseket 2025 tavaszán kezdtem meg és ez év őszéig több alkalommal is megfigyeltem a kiválasztott fákat. A terepen felvett adatok alapján később, az MFE online kalkulátorának segítségével (INT-05) kiszámoltam a fák becsült korát és értékét. Ehhez egy legördülő listából kiválaszthatjuk a fa fajtát, illetve fajtáját, területi elhelyezkedését, korona-, valamint egészségi állapotát, majd ezek után a fa életkorának ismeretével vagy a törzsátmérő megadásával számíthatjuk ki a fa egyedi értékét. Az

utóbbi esetben a kalkulátor a fa becsült korát is megadja. A honlapon található tájékoztató szerint a faérték számításához Magyarországon a fák

ökoszisztéma-szolgáltatásait veszik alapul, ezért fontos adat a fa koronaállapota. Ahhoz, hogy átfogóbb képet kapjak a jelenlegi növényzetről, a park területét a már bemutatott részterületekre bontva vizsgáltam. Ezeknek a parkrészeknek az általános jellemzőit, térszerkezetét, jelenlegi állapotát vizsgáltam, valamint foltszerűen felmértem a jellemző cserje- és fafajait. A térszerkezetet a téli időszakban figyeltem meg, valamint ekkor kezdtem el felmérni a legfontosabb jellemző fajokat. A téli időszakban az esetleges

12. ábra Fagyöngy a Grassalkovich Kálvária melletti fákön, fotó: Kömüves Júlia

élősködő fajok, például a fagyöngy (*Viscum album*) és a kúszócserjék például a borostyán (*Hedera helix*) jelenléte is szembe tűnőbb volt (12. ábra). A parkrészekre jellemző növényfajok felmérését 2025 tavaszán és nyár elején pontosítottam.

Azokon a területeken, ahol sok díszfa- és díszcserje faj található, (Kálvária és az Erzsébet-szobor környékén, valamint a Nemzeti Együvé Tartozás Parkja) a fa- és cserje egyedeket a LocusMap nevű telefonos alkalmazás segítségével mértem fel. A **faegyedeket és a szoliter cserjéket pontszerűen** vettem fel, minden ponthoz rögzítettem a növény faj-, illetve - ha ismertem - akkor fajtanévét. A cserjefoltokat a folt mentén több pont rögzítésével vettem fel, így nagyjából kirajzolódott a cserjefoltok elhelyezkedése és mérete. A felméréseket 2025 júniusában végeztem. A kapott adatokat térinformatika program (QGIS) segítségével ábrázoltam. Az eredményeket később táblázatos formában, valamint diagramok segítségével értékeltem tovább.

A **Nemzeti Együvé Tartozás Parkja** több szempont alapján is elkülönül a többi részterülettől, ezért ezt a parkrészt külön alfejezetben mutatom be. Vizsgáltam a parkrész rövid történetét, térszerkezetét, épített elemeit, fa- és cserjefajait. A felméréseket 2025 tavaszán és nyarán végeztem.

3.3.3. A lágyszárú növényzet felmérésének módszerei

A **lágyszárú növényállomány** jellemző fajait a park egész területére vonatkozóan vizsgáltam és szintén külön alfejezetben írom le. A lágyszárú növényzetet 2025 tavaszán, a nyár folyamán, valamint ősszel is vizsgáltam, hogy minél teljesebb képet kapjak.

3.4. Vizsgálat online kérdőívvel és mélyinterjúval

A vizsgálat következő módszere egy **online kérdőív** elkészítése volt. Eredetileg a kérdőív célja a park jelenlegi használatának összehasonlítása volt az 1997-es adatokkal. Emellett azonban szerettem volna, ha a kitöltők elmondhatják véleményüket a park jelenlegi állapotáról és fejlesztési lehetőségeiről is. A Google Forms segítségével elkészített kérdéssort a Gödöllő nevű nyílt Facebook

csoportban osztottam meg, amely jelenleg több, mint 45.000 taggal rendelkezik. 2025 március elején, nagyjából 2 hét alatt összesen 307 kitöltés érkezett. Meglepődve tapasztaltam, hogy a csoport tagjai – nagyrészt gödöllői, illetve környékbeli lakosok – milyen nagy érdeklődéssel fogadták a téma felvetést és a kérdőívet (*1. melléklet*).

Harmadik lépésben Barna Dániellel, **Gödöllő főkertészevel készítettem mélyinterjút**. 2025 tavaszán, a parkban tett sétánk során kérdeztem őt a park fenntartásáról, de emellett megosztotta velem tapasztalatait az elmúlt évek egyre melegebb és sokszor aszályos időjárásának a növényekre gyakorolt hatásáról is.

4. A terepi és egyéb felmérések eredményei

4.1. Az Erzsébet park épített elemeinek ismertetése

13. ábra I. Grassalkovich Antal által építtetett Kálvária, fotó: Kömüves Júlia

felújították a növényzetét (INT-06). Napjainkban a kálvária és környéke rendezett, de újból felújításra szorulna: a festés több helyen koszos, a vakolat helyenként potyog.

Az 1901-ben felavatott **Erzsébet királyné szobrot** (14. ábra) Róna József készítette. A 2,5 m magas bronzszobor 3 m magas, nyolcszög keresztmetszetű talapzaton áll, amire az alábbi feliratokat vésték: „Erzsébet királynénk” és „Közadakozásból 1901”. Alacsony, 5 x 5 m-es kovácsoltvas kerítés veszi körbe. A szobrot a gödöllőiek mentették meg, amikor az 1950-es években ledöntötték és be akarták olvasztani (Krassay 1998, 76.). Az Erzsébet-szobor és környezete ma is jó állapotú, bár a mellette

15. ábra Zala György szobrászművész által tervezett sziklacsopot fotó: Kömüves Júlia

Az épített elemek közül legidősebb a **Kálvária** (13. ábra), amit 1771-ben, I. Grassalkovich Antal építtetett Mayerhoffer János (a Gödöllői Kastély tervezője, Mayerhoffer András idősebbik fia) tervei alapján. A kálvária belsejében vörösmárvánnyal bélelt víztározó található, amelybe a Pázsaki-források vizét vezették be és a kastély Felső parkjának öntözésére szolgált (Krassay 1998, 76.). Az építményt többször is felújították, legutóbb 2011-ben. Az alépítményt és a szobrokat is restaurálták, valamint a környékét is megszépítették,

14. ábra Róna József alkotása, az Erzsébet királyné szobor, fotó: Kömüves Júlia

kissé elhanyagolt.

A Zala György szobrászművész által tervezett **sziklacsopot** (15. ábra) 4 m magas, 10 m átmérőjű, mesterséges dombon áll, tetején egy 1 m átmérőjű korona található. A domb belsejében téglapillérekkel kialakított üreg rejtőzik, amelyet víztárolásra használtak. Az öntözővizet csővezetékeken keresztül a park hátsó részeibe is eljuttatták (Krassay 1998, 76–77.). A sziklacsopot előtt lépcsők vezetnek fel egy kis teraszra, az antik kőpadhoz. A pad fölött nagy,

kőbe vésett felirat található: „Erzsébet királyné emlékére”. A műszikla és környéke ma elhanyagolt, növényzete előregedett, a sziklákra is gyomok nőttek. Ennek ellenére a park talán legkedveltebb helyszíne, főként a gyerekek gyakori szórakozása a sziklákon való mászkálás. Emellett az idős tölgyvel és cédrusokkal a sziklacsoport ma is festői látványt nyújt.

Berendezési tárgyak közül legfontosabb elemek a **padok**, melyek a krími hárs fasor alatt találhatóak, összesen 16 db, 8 pár pad egymással szemben elhelyezve. A padok szerkezetét klasszikus vonalvezetésű, fém váz alkotja, amelyen fa ülőke és háttámla található. A padok állapota változó, a fa rész festése kopott, néhány padot graffiti csúfít, de a funkcióját mindegyik ellátja. Fém **hulladékártóló**ból összesen 10 db található a parkban. 6 db a fasornál, a padok mellett, 4 db pedig a park hátsóbb részeiben, útkereszteződéseknél. 6 ponton, néha hulladékártólóval együtt, az út mentén vagy útkereszteződésben **kis terméskő falak** (16. ábra) helyezkednek el. Az egyik fal mellett

17. ábra Alacsony terméskő falak egy útkereszteződésben, fotó: Köműves Júlia

16. ábra Fém ivókút, fotó: Köműves Júlia

megfigyeltem, hogy az út két oldalán kisebb árok található, melyből az összegyűlő csapadékvizet az út alatt beton áteresztő vezeték át a túlsó oldalra. Valószínűleg eredetileg a parkban a mostani állapothoz jóval több, és mélyebb árok szolgált a csapadékvizek elvezetésére és ha az árkot keresztezte az úthálózat, akkor ezekkel az alacsony terméskő falakkal támasztották meg az út vonalvezetését. Ez optikailag is kedvező hatást kelt, mintha egy kis hídon haladna át a parklátogató. Ilyen kis hidat útkereszteződéseknél is találhatunk. Az Erzsébet-szobor közelében található a kis fém **ivókút** (17. ábra). Fagymentes időben üzemel, az alsó kis tálcája kutyák itatására is alkalmas, csak a darazsakkal kell vigyázni.

Az **úthálózatot** legutóbb valószínűleg a park fennállásának 100. évfordulója alkalmából újították fel. A park központi területén, a főbejárattól a sziklacsoportig fém szegéllyel ellátott, gyöngykavicssal leszórt sétányok találhatóak. Ma már a szegély egy részét és a kavicsot is belepte a talaj. A hátsó, parkerdő jellegű részeket földutak és kisebb ösvények szelik át. Itt is megtalálhatjuk a korábbi kavics vagy zúzott kő terítés nyomait. A jelenlegi úthálózat a többszöri területi elcsatolás miatt jelentősen különbözik az eredetitől. A park jelenlegi úthálózattal is körbejárható. Az épített elemek elhelyezkedését a 2. melléklet térképes ábráján jelenítettem meg.

Az Erzsébet parkban többfelé megtalálhatók műanyag tejföls dobozból készített **madáretetők**, valamint műanyag palackból itatókat szereltek a fákra. A cinegék az etetőket nagyon nagy számban látogatják. Egyelőre nem ismert, hogy ki készítette ezeket, de mindig gondoskodik friss vízről és madáreselésről, az etetőket a téli felmérések során soha nem láttam még üresnek. A parknak gazdag madárállománya lehet, több alkalommal figyeltem meg fekete harkály párt, akik szorgalmasan dolgoznak a park idős fáin.

Az Erzsébet parkot gyakran látogatják gyerekek is, akár családdal, akár iskolai, óvodai csoporttal. Valószínűleg ők készítették a parkban több helyen megtalálható kis fa sátrakat, melyeket idős fák törzséhez döntött faágakból készítettek. Ezek a kis bunkerek hangulatos elemei a parknak.

4.2. A jelenlegi növényállomány értékelése

4.2.1. Egyedileg felmért fák:

18. ábra Matuzsálemi korú gyertyán, fotó: Köműves Júlia

A parkban 28 fát részletesen, egyedileg mértem fel az MFE útmutatója alapján. A fák 14 nemzetséghez, és ezeken belül 18 fafajhoz tartoznak. A 18 fajból 10 őshonos: például csertölgy (*Quercus cerris*), nagylevelű hárs (*Tilia platyphyllos*), szürke nyár (*Populus × canescens*), közönséges gyertyán (*Carpinus betulus*); és 8 idegenhonos: például vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*), virginiai mocsárciprus (*Taxodium distichum*), libanoni cédrus (*Cedrus libani*), lepényfa (*Gleditsia triacanthos*) (Oleg 1981, 11, 22, 101, 128). 14 lomhullató és 4 örökzöld fafaj: fekete fenyő (*Pinus nigra*), gyantásciprus (*Calocedrus decurrens*), libanoni cédrus (*Cedrus libani*), óriás mammutfenyő (*Sequoiadendron giganteum*). A legtöbb egyed, 5 példányt a kocsányos tölgyből (*Quercus robur*) mértem fel, a tölgy

(*Quercus*) nemzetségből pedig összesen 8-at. Ez az arány jól mutatja, hogy a park legidősebb fáin között nagyon nagy számban fordulnak elő tölgyek. Szoliter, illetve idegenhonos fákat nagyrészt a Sziklacsoport környékén, illetve a Nemzeti Együvé Tartozás Parkjában mértem fel, míg a parkerdő jellegű részeken többségében honos fajokat találtam. A legidősebb fák valószínűleg a parkerdő jellegű részeken találhatóak, amelyek akár a park alapítása előtt is megtalálhatók voltak a területen, a honos erdőtársulás fafajaként. A legidősebb faegyedek tehát valószínűleg tölgyek vagy gyertyánok lehetnek (18. ábra), melyek akár 150 év körüliek vagy idősebbek. A park alapításakor telepített faegyedeket az Erzsébet-szobor környékén, illetve a bejárathoz közelebbi parkrészekben találhatunk. A park létesítésekor a sziklacsoport környékére telepített fák között sok az idegenhonos, túlevelű díszfa, melyek most 130 év körüliek (a parkot 127 éve létesítették). Ezek közül mára kevés maradt meg a területen, néhány azonban egyértelműen beazonosítható, például 2 szép libanoni cédrus

19. ábra A sziklacsoport mellett álló egyik libanoni cédrus, fotó: Kömüves Júlia

(*Cedrus libani*) (19. ábra).

Az egyedileg felmért fák történeti emlékek is, általuk megismerhetjük, hogy évtizedekkel, évszázadokkal korábban milyen fajokat alkalmaztak gyakran a közparkokban.

A felmért fák közül legmagasabb a *Gleditsia triacanthos* f. *inermis*, amely az I. számú parkrészen található, 26 m-es magassággal. Ezen kívül 24-25 m-es magasságot is több fánál becsültem, például a tölgy (*Quercus*), nyár (*Populus*) és hárs (*Tilia*) nemzetségből több egyednél.

Valamivel alacsonyabb, 20 m alatti idős fák a sziklacsoportnak emelt mesterséges dombon találhatóak, valószínűleg az élőhelyi adottságoknak köszönhetően. A legalacsonyabb felmért fák pedig a Nemzeti Együvé Tartozás Parkjában állnak, hiszen a parkrész díszfáit az idősebb parkrész növényállományánál jóval később telepítették.

Életképesség alapján legrosszabb állapotban a sziklacsoportnál, illetve az ettől nem messze eső II.

Egyedileg felmért fák egészségügyi állapot szerint színezve

Felhasznált alaptérkép: Google Hybrid
M=1:5500

20. ábra Az Egyedileg felmért fák térképes ábrázolása, jelölve az egészségi állapotot, készítette: Kömüves Júlia

számú parkrész fái vannak, egy-egy egyed akár 2-es osztályzattal. A parkerdő jellegű területek fái általában 3-as, 4-es, ritkán 5-ös értékelést kaptak. Az életképesség szerint legjobb állapotban általában a Nemzeti Együvé Tartozás faegyedei vannak, jellemzően 4-es, 5-ös értékeléssel. Valószínűleg ennek is az az oka, hogy ott fiatalabb egyedeket is felmértem. Az itt található szelídgesztenye (*Castanea sativa*) és az egyik mocsárciprus (*Taxodium distichum*) is kitűnő értékelést kapott, 5-ös osztályzatot a gyöker-, törzs- és koronaállapotra is (20. ábra).

Ezen a területen több emlékfa is található. A már említett szelídgesztenye a „Barátság fája” (Tree of friendship) és Gödöllő testvérvárosi kapcsolatainak állít emléket (INT-07). A parkrészben emellett még egy idős nyárfát (*Populus × canescens*), egy többtörzsűes fűzfát (*Salix alba*), két mocsárciprust (*Taxodium distichum*) és két mammutfenyőt (*Sequoiadendron giganteum*) mértem fel.

Az MFE kalkulátorának segítségével kiszámított értékek alapján a felmért fák átlagosan 25,8 millió Ft-ot érnek. A kalkulátor szerint legértékesebb a Nemzeti Együvé Tartozás Parkjában álló *Castanea sativa*, 91,4 millió Ft-tal. Legkisebb értékű a rossz állapotban lévő *Gleditsia triacanthos* f. *inermis*, 2,7 millió Ft-tal. A kalkulátor nagyon hasznos arra, hogy az érdeklődők számára konkrét számokkal fejezzük ki, hogy mennyire értékesek a fák által nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatások, és hogy mekkora zöld vagyon található a területen, amit óvni érdemes (1. táblázat). Az egyedileg felmért fák fotóit a 3. melléklet tartalmazza.

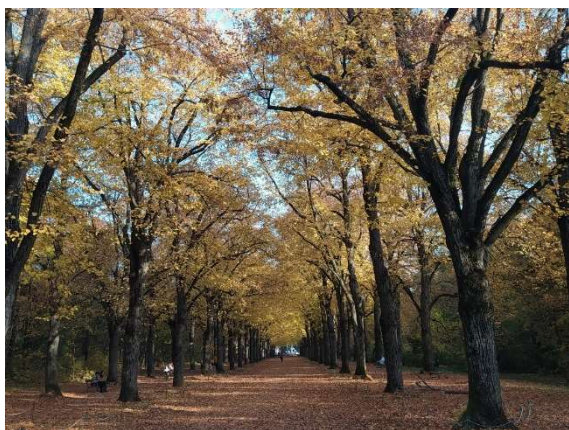
Fa sorszáma	Latin név	Parkrészlet száma	Törzsméret (cm)	Koronaátmérő (m)	Fa magassága (m)	Törzs magassága (m)	Gyökérállapot (1-5)	Törzsállapot (1-5)	Korona állapot (1-5)	Ápoltság mértéke (1-5)	Életképesség (1-5)	Becsült kor (év)	Becsült érték (millió Ft)	Megjegyzés
1	<i>Larix decidua</i>	I.	65	10	24	12	5	5	3	4	4	57	9,9	
2	<i>Gleditsia triacanthos</i> f. <i>inermis</i>	II.	84	10	26	10	4	2	2	4	2	84	2,7	a fán odú található
3	<i>Populus nigra</i> 'Italica'	II.	114	6	25	13	3	3	2	4	3	99	4,5	Taplógomba az egyik vázágon, szúrágás a törzsen
4	<i>Aesculus hippocastanum</i>	II.	95	16	24	2	4	4	3	3	4	112	23,2	
5	<i>Tilia platyphyllos</i>	II.	99	14	24	1,5	4	4	5	5	4	99	40,4	V elágazás, vízszak
6	<i>Quercus robur</i>	Sz.	72	16	18	3	4	4	4	4	4	72	24,6	borostyán fut fel a törzsére
7	<i>Quercus robur</i>	Sz.	86	15	17	3	4	2	4	5	2	86	10,6	letört sudár, hatalmas korhadás a törzsen
8	<i>Cedrus libani</i>	Sz.	81	11	19	7	2	3	3	3	3	70	10,5	gyökérnyaki odvasodás
9	<i>Cedrus libani</i>	Sz.	92	15	21	4	4	4	4	5	4	80	28,7	
10	<i>Calocedrus decurrens</i>	Sz.	69	7	21	12	5	5	4	5	5	69	38,3	V elágazás
11	<i>Pinus nigra</i>	III.	86	12	30	2	4	4	3	4	4	86	16,7	
12	<i>Quercus cerris</i>	III.	101	15	25	1	5	5	4	5	5	101	65,4	V elágazás
13	<i>Fraxinus ornus</i>	III.	60+5 1	16	25	0,7	4	5	3	3	4	118	24,5	kéttörzsű, borostyán fut fel a törzsére
14	<i>Quercus robur</i>	V.	92	15	25	4	5	5	4	5	4	92	34,8	féloldalas korona
15	<i>Quercus petraea</i>	V.	85	14	20	2	5	4	3	4	3	85	13,9	borostyán fut fel a törzsére, taplógomba
16	<i>Aesculus hippocastanum</i>	V.	69	13	21	4	3	3	3	4	3	81	10,3	injektált
17	<i>Carpinus betulus</i>	VI.	104	18	26	3	5	4	3	4	4	104	21,4	

18	Quercus robur	VI.	86	17	21	2	2	5	4	3	3	86	21,2	gyökérszaki odvasodás, V elágazás
19	Quercus cerris	VII.	92	14	25	2	5	4	4	5	4	92	43,5	V elágazás
20	Tilia platyphyllos	VII.	93	18	24	6	4	3	5	4	4	93	37,2	végigfutó seb a törzsön
21	Quercus robur	VII.	100	12	22	7	4	5	4	4	4	100	38,8	borostyán fut fel a törzsé- re
22	Salix alba	N.E	102	7	13	0,4	3	2	4	5	3	89	13,2	
23	Taxodium distichum	N.E	57	8	18	4	5	5	5	5	5	50	22,5	
24	Taxodium distichum	N.E	53	7	18	2	5	5	4	5	5	46	13,7	
25	Populus × canescens	N.E	98	16	24	8	5	4	4	5	4	85	16,6	féloldalas korona
26	Castanea sativa	N.E	91	18	17	3	5	5	5	5	5	91	91,4	emlékfa
27	Sequoiadendron giganteum 'Glaucum'	N.E	52	7	11	0,1	4	5	5	4	4	52	26,8	borostyán fut fel a törzsé- re
28	Sequoiadendron giganteum 'Glaucum'	N.E	48	7	10	0,1	4	5	4	4	4	48	16,1	borostyán fut fel a törzsé- re, csúcsszáradás

1. táblázat A MFE útmutatója alapján, egyedileg felmért matuzsálemi korú vagy szoliter állású fák, készítette: Kömüves Júlia

4.2.2. Foltszeűen felmért területek jellemző növényzete

Hársfasor:

21. ábra A krími hárs fasor, fotó: Kömüves Júlia, 2024 ősz

A 240 m hosszú, 20 m széles krími hárs (*Tilia × euchlora*) fasort (21. ábra) eredetileg 98 egyed alkotta. Valószínűsíthető, hogy ez a szám a Királyné halálának évszámára utal. A fák telepítésének tőtávolsága 10 m. A középső és a külső sorok fáinak helyzete fél osztásközzel (5 m-rel) tér el. 1995-re összesen 88 élő fa maradt meg, a fasor hossza 220 m volt (JENEY 1997, 134.).

Napjainkra 85 db fa maradt meg az eredetiek közül. A 220 m-ből egy 8 m-es szakasz a park kapuján kívül található, ezen a részen csak 3 fa maradt meg. A fasorban egy utólagosan telepített fát találtam, becslésem szerint 10-15 éves lehet. Így összesen 86 fa alkotja a fasort. A bejáratnál található táblán olvasható, hogy 2012-ben 3000 tő kis meténget (*Vinca minor*) telepítettek a fasor alá. Sajnos a talajtakaró a taposások miatt nem fejlődött megfelelően, így alacsony kerítéssel vették körbe és elhelyeztek egy táblát, ami felhívja a figyelmet a taposással okozott károkra. Sajnos ezen intézkedések ellenére sincs ma jó állapotban a *Vinca*-állomány.

A talajtakaró a legjobb állapotban a bejárat felőli részen, legrosszabb állapotban pedig az Erzsébet-szobor irányában lévő területeken van. A fasor főtengelyétől északra eső sávban általában jobb állapotú, mint a déli oldalon. A kis meténg talajborítása a szobor felőli szakaszokon csupán 5-15%

közötti. A középső területeken az északi oldalon 20-50%, a déli sávban 5-25% közötti. A fasor bejárat felé eső harmadában pedig 50-70%-ot ér el.

A Kálvária és környéke:

Ez a részlet közvetlenül a park bejáratánál fekszik. Növényállományát főleg díszcserjék alkotják, melyeket foltszerűen telepítettek. A területen megtalálható fák főleg szoliter állásban vagy kisebb csoportokban jelennek meg (22. ábra). A kerítést a bejáratától a Kálváriáig *Spiraea* × *vanhouttei* sövény kíséri. A felmérés során a következő taxonokkal találkoztam:

- cserjék: *Viburnum* × *pragense*, *Viburnum* × *carlesii*, *Symphoricarpos* × *chenaultii*, *Syringa vulgaris*, *Spiraea* × *vanhouttei*, *Berberis julianae*, *Cotoneaster* sp. *Symphoricarpos orbiculatus*, *Ligustrum vulgare*, *Forsythia* × *intermedia*, *Prunus laurocerasus*, *Philadelphus coronarius*
- fák: *Acer platanoides*, *Acer campestre*, *Aesculus hippocastanum*, *Celtis occidentalis*, *Pinus nigra*, *Quercus petraea*, *Juglans regia*

22. ábra A Kálvária előtti terület növényzete, fotó: Kömüves Júlia

23. ábra A sziklacsoport őszi látványa, fotó: Kömüves Júlia, 2024 ősz

A Tánics Mihály út mentén, a kerítésen kívül a parkot idős vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) fasor határolja.

A terület általánosságban véve rendezett, tiszta, nem szemetes. A cserjéket rendszeresen, foltként azonos magasságúra metszik. A növények nagyrészt egészségesek, jó állapotúak. Legnagyobb problémát a fákon található fagyöngyök jelentik, sajnos elég nagy számban megjelentek a területen. Emellett néhol a borostyán elkezdett a fák törzsére felkúszni, ami főleg a vadgesztenyefákat érinti.

Erzsébet királyné-szobor és műszikla környéke: (23. ábra)

Ennek a területnek a növényállományát nagyrészt díszfák és díszcserjék alkotják. A park alapításakor telepített fák közül ezen a területen még napjainkban is megtalálható néhány egyed, például a sziklacsoporton található két *Cedrus libani* és egy *Quercus robur* egyed. Sajnos az elmúlt évek aszályos időjárásának következtében száradt ki több *Thuja plicata* egyed és egy *Abies nordmanniana*, melyek szintén a park eredeti faállományából származtak. A díszfa, illetve díszcserje fajok mellett megtalálhatók spontán megtelepedett, őshonos fa- és cserjefajok is. Emellett

sajnos sok helyen inváziós fajok is megjelentek a cserjék között, valamint a szikla repedéseiben összegyűlt közegben is, például: *Celtis occidentalis*, *Ailanthus altissima*, *Morus alba*.

- Cserjék: *Lonicera pileata*, *Prunus tenella*, *Cotoneaster* spp., *Chaenomeles* sp., *Philadelphus coronarius*, *Spiraea* × *cinerea*, *Symphoricarpos orbiculatus*, *Taxus* spp., *Berberis vulgaris*, *Berberis julianae*, *Berberis thunbergii* 'Atropurpurea', *Syringa vulgaris*, *Spiraea* × *vanhouttei*, *Exochorda racemosa*, *Mahonia aquifolium*, *Cornus mas*, *Cornus sanguinea*, *Viburnum* × *pragense*, *Viburnum opulus* 'Roseum', *Cotinus coggygria*, *Yucca filamnetosa*, *Yucca recurvifolia*, *Ligustrum vulgare*, *Caryopteris* × *clandonensis*.
- Fák: *Cedrus libani*, *Quercus robur*, *Juniperus virginiana*, *Tilia* × *euchlora*, *Acer campestre*, *Pyrus pyraster*, *Sequoiadendron giganteum*, *Fraxinus excelsior*, *Prunus* spp., *Acer platanoides*, *Juglans regia*

24. ábra A szobor melletti új ágyás, fotó: Kömüves Júlia, 2025 tavasz

Az Erzsébet királyné-szobrot körülvevő, alacsony kerítéssel határolt ágyás japán rózsával (*Rosa rugosa*) van beültetve.

Az idei évben, 2025 tavaszán, közösségi kezdeményezés jóvoltából valósult meg az Erzsébet királyné-szobor környékén két kisebb, öntözésmentes évelőágyás kialakítása (24. ábra). A lelkes helyiek az ágyásban főként a Királyné kedvenc színét, az ibolyát szerették volna megjeleníteni szárazságtűrő évelők felhasználásával. Az ágyás jellemző fajai: lángvirág (*Phlox subulata*), pázsitviola (*Aubrieta* × *cultorum*), nyugati kökörccsin (*Pulsatilla vulgaris*), ligeti zsálya (*Salvia nemorosa*), kék iringó (*Eryngium* 'Lapis Blue'), pireneusi törpe iringó (*Eryngium bourgatii*), gyertyavirág (*Gaura lindheimeri*), kerti macskamenta (*Nepeta* × *faassenii*), kék sudárzsálya (*Perovskia atriplicifolia*). Az ágyások körül megtalálható félcserjék: levendula (*Lavandula angustifolia*) és hamvas cipruska (*Santolina chamaecyparissus*). Az ágyásokat feltehetően helyben darált faaprítékkal mulcsozták. A tavaszi időszakban mutatós ágyás ősszel már sokkal kevésbé kedvező képet mutatott. A telepített növények közül számos egyed kipusztult a nyár folyamán.

A terület a park intenzívebben fenntartott, központi része, ennek ellenére a sziklacsoporton található cserjék előregedtek, és sokat veszítettek a díszítőértékükből. A szobor közvetlen környezete szép és rendezett az új ágyásoknak köszönhetően.

I. parkerdő jellegű rész:

Ez a parkrészlet a hársfasortól északra található. A fasor, a Kálvária környéki terület, a műszikla és környéke, a Táncsics Mihály út, valamint a Táncsics Mihály úti óvoda határolják. A szikla és a Kálvária közelsége miatt a területen sok díszcserje faj is megtalálható, azonban nem foltszerűen,

hanem néhány egyed kivadulva.

- cserjék: *Syringa vulgaris*, *Euonymus europaeus*, *Symphoricarpos orbiculatus*, *Ligustrum vulgare*, *Mahonia aquifolium*, *Rosa canina*, *Berberis vulgaris*, *Pyracantha coccinea*.

- fák: *Pinus nigra*, *Juniperus virginiana*, *Celtis occidentalis*, *Sambucus nigra*, *Acer platanoides*, *Quercus robur*, *Quercus palustris*, *Tilia × euchlora*, *Koelreuteria paniculata*, *Acer monsplessanum*, *Prunus* spp., *Larix decidua*

25. ábra Az I. parkerdő jellegű terület, fotó: Kömüves Júlia

A fák közül a *Pinus nigra* csoportosan található a kerítés mellett, a többi fafaj elegeesen. Több nyírfát (*Betula pendula*) is találtam, mindegyiket kiszáradva. A borostyán néhol egészen beborít fiatalabb faegyedeket. A terület kissé szemetes, illetve néhány kivágott fa anyaga nagy halomban áll az egyik ösvény mellett (25. ábra). Nagyjából az Erzsébet királyné szoborral egy vonalban egy tisztás található.

II. parkerdő jellegű rész:

Ez a parkrészlet a hársfasortól délre fekszik. A fasor mellett a gödöllői (H8) HÉV vonala, valamint a műszikla és környéke határolja. Növényállományára jellemzőek a díszcserje fajok, a park bejáratához közel foltszerűen ültetve. A bejáratától távolodva egyre sűrűbben állnak a fák, az aljnövényzet is sűrűbb, már nem átlátható. Jellemző fajok:

- cserjék: *Syringa vulgaris*, *Forsythia × intermedia*, *Spiraea × vanhouttei*, *Mahonia aquifolium*, *Ligustrum vulgare*, *Cornus mas*
- fák: *Acer pseudoplatanus*, *Acer platanoides*, *Tilia × euchlora*, *Aesculus hippocastanum*, *Pinus nigra*

Itt található, a park déli szegletében a park legidősebb nyárfája (*Populus nigra 'Italica'*) (26. ábra), mai becsült kora 125 év (Krassay 1998, 72.). A terület nem szemetes, viszonylag rendezett, azonban helyenként a borostyán nagy tömegben fut fel a fákra. A HÉV vonalával párhuzamosan, a park határán keskeny, kiselemes beton térkő járda fut végig a

26. ábra A park legidősebb nyárfája, fotó: Kömüves Júlia

Ganz gyártelepig, közvilágítással ellátva.

III. parkerdő jellegű rész:

A parkrészletet a szikla és környéke, a Táncsics Mihály úti óvoda, valamint a Ganz gyártelep határolja. A terület legjellemzőbb fái a tölgyek. A cserjék közül is lomberdei fajok a jellemzők, esetleg 1-2 díszcserje faj kivadulva. A cserjeszint és az aljnövényzet sűrű.

Jellemző növényzet:

- cserjék: *Ligustrum vulgare*, *Euonymus europaeus*, *Euonymus verrucosus*, *Cornus mas*, *Mahonia aquifolium*, *Syringa vulgaris*, *Cotoneaster* spp.
- fák: *Quercus robur*, *Quercus cerris*, *Quercus pubescens*, *Pinus nigra*, *Tilia* × *euchlora*, *Acer platanoides*, *Acer pseudoplatanus*, *Acer campestre*, *Celtis occidentalis*, *Aesculus hippocastanum*, *Sambucus nigra*, *Pyrus pyraeaster*, *Ulmus pumila* var. *arborea*

27. ábra Fekete fenyves rész a III. parkerdő jellegű területen, fotó: Kömüves Júlia

A terület középső részén sűrűn ültetett fekete fenyves rész található (27. ábra). A fenyők rossz állapotúak, az egyedek egy része kiszáradt és szinte mindegyik fenyőn a normálisnál több száraz tűlevél és száraz ág található. A részlet látványra elhanyagolt, szemetes, néhol rengeteg borostyán fut fel a fákra. A legnagyobb fekete fenyőt egyedileg is felmértem.

IV. parkerdő jellegű rész:

Ez a hosszúkás rész a park hátsó, parkerdő jellegű részének déli oldalán fekszik. Két oldalról a Ganz gyártelep határolja. A cserjeszint kevésbé sűrű, szemét nem jellemző, viszont néhol itt is sok a fákra kúszott borostyán, valamint a kivágott, idős fa. Ezeknek nagy részén látszik, hogy üreges volt a törzse, a fakivágást biztosan indokolta a fa egészségügyi állapota. Növényfajok: rendkívül sok tölgyfaj jellemzi, majd a parkban hátrafelé haladva megjelennek a gyertyánok is, valamint a fekete fenyő mellett itt erdei fenyő is található. Egy részén leggyakoribb fafaj az akác. A park középső részét átszelő útvonalaktól távolabb eső, Ganz-gyár felőli részek sokkal elhanyagoltabbak, gazosabbak. Néhol a megjelölt útvonalat is benőtte a gaz, főként vadszeder (*Rubus fruticosus*) és bálványfa (*Ailanthus altissima*). Az útvonalaktól távolabb eső, parkerdő jellegű területeken, feltételezhetően vadállatok is mozognak. Főleg a IV., VI. és VII. számú parkrészen lehet számottevő a jelenlétük, hiszen ezek szinte közvetlen kapcsolatban állnak a Haraszi erdőkkel. Valószínűleg megtalálható a parkban: szarvas, őz, vaddisznó, nyúl, erdei sikló. A terepbejárások során személyesen is találkoztam őzzel a park délnyugati sarkában, valamint vaddisznó túrást fedeztem fel a park DK-i részén. Mókust is többször vettem észre a terepbejárások során.

Jellemző fajok:

28. ábra A IV. parkerdő jellegű rész látványa, háttérben a Ganz-gyár kerítése, fotó: Kömüves Júlia

- cserjék: *Euonymus europaeus*, *Euonymus verrucosus*, *Crataegus monogyna*, *Hedera helix*, *Sambucus nigra*, *Rubus fruticosus*, *Prunus spinosa*, *Mahonia aquifolium*, *Rosa canina*

- fák: *Quercus robur*, *Quercus petraea*, *Quercus cerris*, *Quercus rubra*, *Quercus palustris*. *Acer platanoides*, *Acer tataricum*, *Pinus sylvestris*, *Pinus nigra*, *Robinia pseudoacacia*, *Carpinus betulus*, *Tilia × euchlora*, *Corylus colurna*, *Taxus baccata*, *Ailanthus altissima*, *Celtis occidentalis*

A III. És IV. Parkerdei részt is egy-egy oldalról a Ganz gyártelep beton kerítése határolja (28. ábra). A kerítést helyenként graffiti tarkítja. Általánosan jellemző, hogy a gyár lepusztult látványa, valamint a beton kerítés esztétikailag zavaró, látványa rossz hangulatot kölcsönöz a közvetlen közelében található parkrészeknek. A gyárnak ez a területe látszólag már használaton kívül van, elhanyagolt, rozsdás gépek, betört ablakok jellemzik.

V. parkerdei rész: (29. ábra)

Ez a parkrész a Táncsics Mihály úton található Szücs Lajos Sportcentrum mentén fut végig. Legjellemzőbb fafaja a fekete fenyő. Cserjeszintje nem túl sűrű, a talajt nagyrészt borostyán borítja, mely akár a fákra is felkúszik. Itt található a park legidősebb tölgyfái, melyek közül többet egyedileg is felmértem. A Sportcentrum látványa nem zavaró, azonban a nyári, melegebb

időszakban a mérkőzések, szurkolások zaja gyakran megzavarja a park csöndjét. Hétköznaponként az edzések, hétvégénként a meccsek, nyaranta sporttáborok általánosak. Az őszi-téli időszakban pedig a reflektorok fénye zavarhatja a park élővilágát.

Jellemző fajok:

- Fák: *Pinus nigra*, *Acer campestre*, *Acer platanoides*, *Carpinus betulus*, *Quercus robur*, *Quercus petraea*, *Quercus cerris*, *Tilia × euchlora*, *Celtis occidentalis*, *Robinia pseudoacacia*

- Cserjék: *Sambucus nigra*, *Crataegus monogyna*, *Euonymus europaeus*, *Euonymus verrucosus*, *Hedera helix*

29. ábra Az V. parkerdei rész, háttérben a sportcentrum kerítése, fotó: Kömüves Júlia

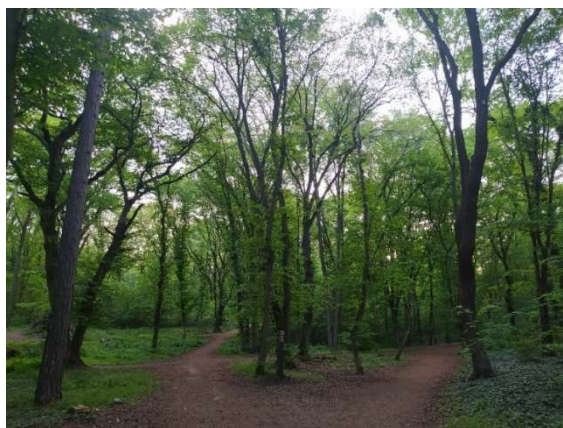
VI. parkerdei rész:

A részlet a park nyugati sarkában található, erdei utak által határolt, nagy, egybefüggő folt (30. ábra).

Nagy számban található itt gyertyánok, melyek közül a látszólag legidősebbet egyedileg is felmértem. Ennek tövében gyerekek által épített faágakból készült bunker található. A gyertyán mellett juhar fajok a jellemzők, fenyők nem találhatók ezen a részen. A parkrészlet természetes erdei hangulatú, nem szemetes. Jellemző fajok:

Fák: *Carpinus betulus*, *Acer platanoides*, *Acer campestre*, *Quercus robur*, *Corylus colurna*, *Robinia pseudoacacia*

Cserjék: *Sambucus nigra*, *Hedera helix*, *Euonymus europaeus*, *Euonymus verrucosus*

30. ábra Erdei utak a VI. parkerdő jellegű részen, fotó: Kömüves Júlia

VII. parkerdő jellegű rész:

Ez a terület a park északnyugati végének közepén található, erdei utak által, valamint a Nemzeti Együvé Tartozás Parkja nevű parkrészlet által határolt. Az cserjeszint és az aljnövényzet általában kevésbé sűrű, valamint sok helyen a park útvonalai szétszabdadják.

Fekete fenyő csoportok, gyertyánok és tölgyek jellemzik. A borostyán sok helyen megjelenik, a fákra is felkúszik. Jellemző fajok:

- Fák: *Carpinus betulus*, *Acer platanoides*, *Acer campestre*, *Quercus robur*, *Corylus colurna*, *Pinus nigra*, *Prunus serotina*, *Prunus spp*, *Tilia sp*, *Acer tataricum*
- Cserjék: *Crataegus monogyna*, *Euonymus europaeus*, *Euonymus verrucosus*, *Sambucus nigra*, *Hedera helix*, *Ligustrum vulgare*

4.2.3. Az épített elemek környezetében felmért fásszárúak

A fásszárú növények felmérésének eredményeit táblázatban összegeztem. Így össze tudtam hasonlítani, hogy milyen fásszárú fajok jellemzők az épített elemek környezetében (Kálvária, Erzsébet-szobor és sziklacsoport, Nemzeti Együvé Tartozás Parkja).

A Kálvária környékén 37 faegyedet helyét rögzítettem ponszerűen. A területen megtalálható fafajok: *Acer campestre*, *Acer platanoides*, *Aesculus hippocastanum*, *Celtis occidentalis*, *Juglans regia*, *Pinus nigra*, *Quercus robur*. Az egyedek 51%-s őshonos, 49%-a idegenhonos. Az őshonos fajok közül legnagyobb mennyiségben *Acer campestre* található meg (15 egyed), mely feltehetően természetes úton települt be. Az idegenhonos fajok közül leggyakoribb a Magyarországon inváziós fajnak számító nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*) 8 egyeddel, valamint a Táncsics Mihály úti kerítés mellett elhelyezkedő vadgesztenyefák (*Aesculus hippocastanum*) 7 egyeddel. A területrészleten tehát kevés a telepített díszfa faj (*Aesculus hippocastanum* és *Pinus nigra*), azonban

szerencsére több a természetesen betelepült honos erdőalkotó faj (*Acer* spp. és *Quercus* spp.).

31. ábra A sziklacsopot körülölelő növényzet, fotó: Kömüves Júlia

A Sziklacsopot környékén 40 faegyedet mértem fel pontszerűen (31. ábra). Itt az egyedek 65%-a őshonos, és csak 35% idegenhonos. A honos fajok közül az alábbi nemzetségek a leggyakoribbak: *Acer*, *Pyrus*, *Prunus*, melyeknek fafajai nagy valószínűséggel természetes úton telepedtek meg a sziklacsopot környékén. Idegenhonos fajok közül a tű- vagy pikkelylevelű, örökzöld díszfák (*Cedrus*, *Juniperus*, *Sequoiadendron*) a gyakoriak, valamint az inváziós nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*). Az őshonos fajok közül a tűlevelű *Taxus baccata* lehet még szándékosan telepített faj.

A Nemzeti Együvé Tartozás Parkjában 115 faegyedet mértem fel pontszerűen. Ebből nagyon nagy számban (47 egyed) fordul elő a fasort alkotó ezüst hárs (*Tilia tomentosa*). A faegyedek 77%-a őshonos fafajhoz tartozik, csak 23 egyed idegenhonos. A honos fajok közül a legnagyobb számban a kocsányos tölgy (*Quercus robur*) fordul elő 13, majd (*Acer campestre*) 10 egyeddel. Idegenhonos fajok közül leggyakoribb a törökmogyoró (*Corylus colurna*) 13 egyede, melyek szabályos elrendezésben ültetett facsoportot alkotnak. Idegenhonos díszfák közül az egyedileg is felmért 2-2 mocsárciprus (*Taxodium distichum*) és mammutfenyő (*Sequoiadendron giganteum* 'Glaucum') fordul elő, valamint egy páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*) és egy szúrós luc (*Picea pungens*). Inváziós fajok kisebb számban vannak jelen, nem jellemzőek.

A cserjéket a cserjefoltok mentén felvett pontokkal jelöltem, ezért a pontok száma nem egyezik meg pontosan a cserje egyedek számával. Emiatt ezeket az adatokat nem rendeztem táblázatos formába, hanem a mellékletek között megtalálhatók a fákkal együtt térképeken ábrázolva (4., 5. és 6. melléklet).

32. ábra Az ezüst hárs fasor, fotó: Kömüves júlia

4.3. A Nemzeti Együvé Tartozás Parkja

Az 1,6 hektáros terület egykor a Gödöllői Kertészet területe volt. Ennek megszűnése után, az 1990-es évek végén telepítették be a ma látható növényzettel és nyerte el mai formáját. 2005 óta helyi jelentőségű természetvédelmi terület Gödöllői Erzsébet park II. néven. A parkrészlet főtengelyében 38 egyed alkotta négyes hársfasor található, valószínűleg az eredeti, 125 éves fasor mintájára. Azonban ezt a fiatalabb fasort nem krími hárs, hanem ezüst hárs alkotja, ami

díszkertészeti szempontból a legszebb hárs és mérsékelt szárazságtűrő (Tóth 2012, 654). Elképzelhetőnek tartom, hogy a park tematikájához kapcsolódóan a *Tilia tomentosa* 'Sisi' nevű fajtáját alkalmazták. A fák törzsátmérője és feltehetőleg a kora is változó (32. ábra). Fiatalabb egyedek főleg a Táncsics Mihály úti bejárathoz közel találhatóak, ettől távolodva egyre homogénebb lesz a fásor.

A park egyik legfontosabb eleme a Győztes Pozsonyi Csata Emlékműve (33. ábra), amely tetővel ellátott, nagy kockakő talapzaton álló, gyönyörűen faragott fa oszlop, honfoglalás-kori népi mintával és rovásírással díszítve. Az emlékmű mellett a pozsonyi csatáról szóló tájékoztató tábla található, szintén fából készítve. Egy másik fontos elem a Magyar Polgármesterek

34. ábra A Pozsonyi Csata Emlékműve, fotó: Köműves Júlia

Világtalálkozójakor kialakított kis sziklahalom, amelyet arra a helyre állítottak, ahova különböző megyékből érkezett polgármesterek elhelyeztek egy-egy marék földet, ami a szülőföldjüket jelképezi (INT-08, INT-09). A sziklahalom mellett egy kis, faragott faoszlop található. A Nemzeti Együvé Tartozás programjának lényegét egy sziklatömbön található gránit tábla aranybetűi hirdetik (34. ábra). A szikladarabok háttérében két szép, idős mocsárciprus (*Taxodium distichum*) áll. A két fa olyan közel áll egymáshoz, hogy valójában egy fának tűnnek. A két fa egybefonódása szimbolikusan a nemzeti összetartozást is jelképezheti. A területen összesen 12 műkő vázas, dió színűre festett fa ülőkés pad található. A padok közül 6 db az ezüst hárs fásor alatt, 3 db a Pozsonyi Csata emlékműve mellett, 2 a kis sziklahalom környékén. Egy megrongálódott pad található önállóan elhelyezve, valamint 2 fém hulladékgyűjtő. A Nemzeti Együvé Tartozás Parkja az Erzsébet park parkerdő jellegű területei felől több útvonalon, valamint a Táncsics Mihály útról is megközelíthető. Úthálózatának és térszerkezetének kialakítását feltehetően az Erzsébet királyné-szobor és a sziklacsoport környéke inspirálta. Mindkét területen meghatározó a négyes hársfasorok tengelye. Az Erzsébet-szobornál egy kisebb ovális és egy azt körülvevő, nagyobb kör alakú sétány, míg a Nemzeti Együvé Tartozás Parkjában kisebb kerek és nagyobb ovális sétány található. A sétautak ezen a részen kaviccsal burkoltak. A parkrészlet nagyrészt gyepes, a fásoron kívül facsoportokkal és szoliter fákkal.

33. ábra A Magyar Polgármesterek Világtalálkozójakor kialakított kis sziklahalom, fotó: Köműves Júlia

Szoliterként főleg tölgyek jellemző, csoportosan pedig törökmogyoró (*Corylus colurna*). A Táncsics Mihály út felől idős nyárfák és tölgyek, valamint tüztövis (*Pyracantha coccinea*) sövény határolja. A Pozsonyi Csata Emlékművének környékén gyertyán sövény található. A terület különösen idős vagy szoliter fái közül többet egyedileg is felmértem. Megtaláltam egy nemrég kivágott, nagyon idős fa tönkjét, feltehetőleg ez lehetett a parkrészlet legnagyobb és legidősebb fája. A kéreg mintázata alapján feltehetőleg tölgy faj volt. Az egyedhez közel kocsányos tölgyek (*Quercus robur*) találhatók legnagyobb számban, így ezt a tölgyfajt tartom legvalószínűbbnek. A talajfelszín felett 15-20 cm-rel, a kivágás magasságában legnagyobb törzsmérete 160 cm volt (35. ábra). A fatönk közepébe feltehetően egy parklátogató, füge (*Ficus carica*) csemetét ültetett.

35. ábra Kivágott, idős tölgyfa,
fotó: Köműves Júlia

Jellemző fajok:

Fák: *Tilia tomentosa*, *Populus × canescens*, *Quercus robur*, *Quercus cerris*, *Corylus colurna*, *Castanea sativa*, *Salix alba*, *Acer campestre*, *Acer platanoides*, *Acer negundo*, *Carpinus betulus*, *Picea pungens*, *Robinia pseudoacacia*, *Betula pendula*, *Ginkgo biloba*, *Sequoiadendron giganteum*, *Pyrus pyraeaster*

Cserjék: *Forsythia × intermedia*, *Ligustrum vulgare*, *Hedera helix*, *Euonymus europaeus*, *Pyracantha hibrid*, *Cornus alba*, *Cotinus coggygria*, *Symphoricarpos albus*

4.4. Lágyszárú növényzet, talajtakarók:

36. ábra *Veronica chamaedrys*,
fotó: Köműves Júlia

Gyepfelületek elsősorban a Kávária és a sziklacsoport környékén, a II. számú parkrészben és a Nemzeti Együvé Tartozás Parkjában található. A parkerdő jellegű területek talaját nagyrészt avar vagy borostyán takarja. Fűfélék és lágyszárú virágos évelők a parkerdő jellegű részeken a sétautak mentén gyakoriak. A tavaszi és korányári időszakban mind a gyepfelületekben mind az utak mentén sok a virágzó növény.

Jellemző lágyszárú fajok: angol perje (*Lolium prene*), ösztörűs veronika (*Veronica chamaedrys*) (36. ábra), százsorszép (*Bellis perennis*), gyermekláncfű (*Taraxacum officinale*), széleslevelű salamonpecsét (*Polygonatum latifolium*), májusi gyöngyvirág (*Convallaria majalis*), lazavirágú nefelejcs (*Myosotis sparsiflora*), salátaboglárka (*Ficaria verna*), közönséges ínfű

(*Ajuga genevensis* L.) (37. ábra), kerek repkény (*Glechoma hederacea*), piros árvacsalán (*Lamium purpureum*), hegyi gyömbérgyökér (*Geum aleppicum*), zamatos turbolya (*Anthriscus cerefolium*), fürtös gyöngyike (*Muscari neglectum*), galambbegy (*Valerianella* sp.), közönséges gyíkfű (*Prunella vulgaris*), fehér mécsvirág (*Melandrium album*), egynyári seprence (*Erigeron annuus*), vérehulló fecskefű (*Chelidonium majus*), fekete üröm (*Artemisia vulgaris*), közönséges bojtortján (*Arctium minus*), ártéri japánkeserűfű (*Fallopia japonica*), lándzsás útifű (*Plantago lanceolata*), széles levelű útifű (*Plantago major*), borsos varjúháj (*Sedum acre*), fehér here (*Trifolium repens*), lucerna (*Medicago* sp.), katángkóró (*Cichorium intybus*), tarka koronafürt (*Securigera varia*), farkas kutyatej (*Euphorbia cyparissias*), közönséges cickafark (*Achillea millefolium*), szarvaskerep (*Lotus corniculatus*), réti boglárka (*Ranunculus acris*), nagy csalán (*Urtica dioica*), fekete csucsor (*Solanum nigrum*), nehézszagú gólyaorr (*Geranium robertianum*), orvosi atracél (*Anchusa officinalis*), sóska (*Rumex* sp.), pompás küllőrojt (*Erigeron speciosus*), erdei galaj (*Galium sylvaticum*), erdei szamóca (*Fragaria vesca*), szeplős szegfű (*Dianthus armeria*).

Az őszi, csapadékos időszakban számos gombát is felfedeztem a parkerdő jellegű területek aljnövényzete között, valamint a Nemzeti Együvé Tartozás Parkjának gyepfelületében. A gombák közül a tintagombát sikerült egyértelműen azonosítanom.

4.5. Mélyinterjú Gödöllő főkertészeivel

Barna Dániellel, Gödöllő főkertészeivel 2025. március 17-én délután találkoztam az Erzsébet parkban. Főleg a park fenntartásáról kérdeztem, de emellett megosztotta velem az elmúlt meleg és aszályos évek növényekre gyakorolt hatásának tapasztalatait is.

A parkban nagyobb felújítás legutóbb 2012-ben, a Norvég Alap támogatásának köszönhetően valósult meg. Megújították a gyöngykaviccsal borított fősétányt, valamint 13.000 tő új növényvel színesítették a park növényállományát (INT-10). Cserjék, évelők, kúszónövények, páfrányok és rózsák is kerültek az aljnövényzetbe. Ebből 3000 tő kis meténg (*Vinca minor*) került az idős hársfasor alatti területre mint talajtakaró. Sajnos napjainkra az állomány egyre ritkul: annak ellenére esik a kitaposások áldozatává, hogy a telepítést követően a károk megelőzésére a Vinca-állományt alacsony kerítéssel vették körül, valamint a bejárat közelében információs tábla hívja fel a figyelmet az állomány megóvására.

A park fáin a Norvég projektig számottevő beavatkozást nem végeztek, azonban jelenleg a főkertész és munkatársai kiemelt figyelmet fordítanak rájuk: az idős faállomány sok ápolási feladatot igényel

37. ábra *Ajuga genevensis*, fotó: Köműves Júlia

38. ábra Faápolást végző darus kocsis, fotó: Köműves Júlia

(38. ábra). Nagymértékű volt a fagyöngy (*Viscum album*) fertőzöttség a parkban, melyet legutóbb 2017-ben a fák metszésével igyekeztek visszaszorítani. Terepi felméréseim alkalmával csak a Kálvária környékén tapasztaltam a fagyöngy újbóli, nagyobb mértékű elszaporodását. A fákra felkúszó borostyánt (*Hedera helix*) néhány évente a talaj fölött elmetszik annak érdekében, hogy a kúszócserje ne okozzon nagyobb kárt a fában. Az idős hársfasoron 2019-ben, majd 2024-ben végeztek átfogó faápolási beavatkozást. A korábban purhabbal kezelt odúkat kitisztították és műanyag hálóval lefedték. Cobra koronastabilizáló kötés alkalmazására egy egyed esetében volt szükség. Sajnos az odvasodás és korhadás több egyed esetében is

jelentős, a fák metszését is ennek mértékéhez igazítják, ügyelve arra, hogy a koronaszerkezet megmaradjon. Az átfogó beavatkozások közötti időszakokban minősített faápolót szükség szerint hívnak a fásor gondozására: ezekkel a kiemelten értékes egyedekkel csak szakember foglalkozik. Növényvédelmi kezelésben a fásor mellett a vadgesztenyék (*Aesculus hippocastanum*) részesülnek. A hársfasor lemosó permetezését márciusban végzik, emellett minden évben még két lomb permetezésre kerül sor: gombás betegségek és levéltetvek ellen. A vadgesztenyét injektációs módszerrel védik a vadgesztenyelevél-aknázómoly és a Guignardiás levélfoltosság ellen.

Sajnos a 2022-es, rendkívül meleg és csapadékhányos nyár óta és az azóta is rendszeresen fellépő aszályos időszakok következtében a parkban az utóbbi években nagyon megnőtt a kiszáradt fák száma. Barna Dániel elmondása alapján a legnagyobb mértékben a fekete fenyők (*Pinus nigra*) és a gyertyánok (*Carpinus betulus*) érintettek. Emellett más fajok egyedei is pusztulnak, például még a park létesítésekor a sziklacsoport közelébe ültetett óriás tuja (*Thuja plicata*) és kaukázusi jegenyefenyő (*Thuja plicata*) is az elmúlt évben száradt ki. A szárazság okozta kiszáradásban érintettek még a juharok (*Acer pseudoplatanus*, *Acer platanoides*, *Acer campestre*) és a nyírfák (*Betula pendula*) is. A park tölgyfáit (*Quercus robur*, *Quercus petraea*) is megviseli az elmúlt évek időjárása, azonban a főkertész elmondása alapján a tölgyeknél csúcsszáradás következik be, azonban az egyedek egyelőre általában életben maradnak. Érdekes tapasztalat, hogy a sziklacsoport közelében található vörösfenyők (*Larix decidua*) viszonylag jól tűrik az elmúlt évek klímáját. A kiszáradásban kevésbé érintett fajok: erdei fenyő (*Pinus sylvestris*), nyírfák (*Populus* spp.), tiszafa (*Taxus baccata*), valamint invazív fafajok, például: nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), mirigyes bálványfa (*Ailanthus altissima*), fehér akác (*Robinia pseudoacacia*). A vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) fák is szépek növényvédelmi kezelés mellett.

A fakivágásokat tavaly nyáron megkezdték, a 2024-es évben a park területén összesen 158 db fa

került kivágásra kiszáradás miatt. Sajnos a munkálatokat idén is folytatniuk kell, további kiszáradt fák várnak még kivágásra.

39. ábra Ágdarálás a parkban, fotó: Köműves Júlia

A kivágott fák faanyagának nagy része ökológikus szempontokat figyelembe véve a parkban marad. A vékonyabb ágakat helyben darálják (39. ábra), így a fa környezetében a talajon marad. A nagyon vastag ágakat és a törzset szintén a parkban hagyják. Azokat az ágakat, amik a helyben daráláshoz túl vastagok, de még elszállíthatók, elviszik a parkból és szociálisan hátrányos helyzetű gödöllői lakosok számára ajánlják fel tüzelőnek.

A cserjék fenntartása kevesebb feladatot kínál. A hársfasortól délre található területen a cserjéket évente metszik, valamint a sarjakat kaszálják. A sziklacsoport és a Kálvária közelében található cserjék metszését évente 2-3 alkalommal végzik, valamint környezetüket gyomlálják.

A cserjék fenntartása kevesebb feladatot kínál. A

Az elmúlt években a gyepfelületek fenntartásánál is előtérbe került az ökológikus szemlélet. A korábbi, évente 8-10 alkalommal végzett kaszálás helyett most már csak évi 2-4 alkalommal nyírják a gyepet. A hársfasortól délre található részen a cserjék között rengeteg virágzó faj található, ezekre tekintettel azt a területet kaszálják a legritkábban és az időpontokat is a virágos fajok életciklusához igazítják. Nyáron a gyep kiszáradását követően kerül sor az első kaszálásra. A parkban összesen 21.900 m²-en nyírják a gyepet, a legnagyobb gyepfelület a Nemzeti Együvé Tartozás Parkja nevű parkrészben található.

A lehullott lombot a park területén nem gyűjtik össze és nem szállítják el. A hársfasor alatti gyöngykavicccsal burkolt sétányokról a környező területekre fújják a lombot (40. ábra). Az elmúlt évben a Vinca állomány alól sem gyűjtötték össze az ősszel lehullott falevelet, hanem talajtakarás és talajjavítás céljából a területen hagyták.

Az általános tennivalók mellett előfordulnak alkalmi feladatok is, például a padok és hulladéktárolók, valamint a Vinca-állományt védő alacsony kerítés javítása, karbantartása.

A park fenntartásában különböző végzettségű szakemberek vesznek részt. Az elhagyott hulladék összegyűjtését és a szemetesek ürítését hetente 2-3 alkalommal végzi a segédmunkásokból álló köztisztasági csoport. A tavaszi

40. ábra A hársfasor alatti Vinca-ágyásba gyűjtött lomb, fotó: Köműves Júlia

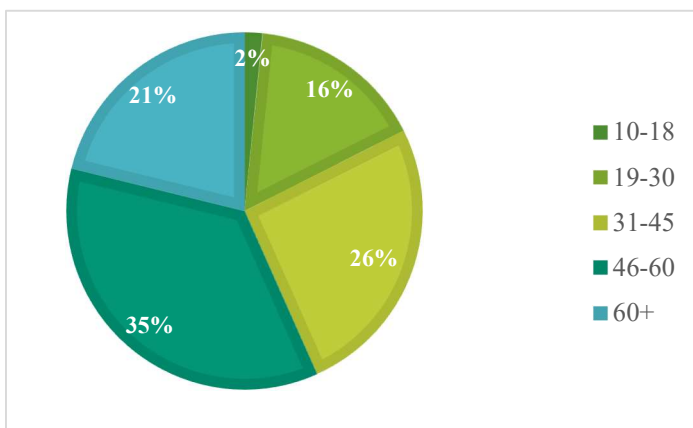
metszéseket és a sétányok gondozását a parkgondozó csoport végzi, ennek tagjai általában rendelkeznek parkgondozói végzettséggel. A gyepek kaszálását alvállalkozó csinálja: segéd munkások, valamint egy kertész. A folási munkákat szintén alvállalkozó végzi alpin technikával és kosaras autókkal. Ezeknek a munkáknak egy részét szakképzett faápolók végzik. A növényvédelemmel foglalkozó cégtől növényorvos, illetve növényvédelmi végzettségű kollégák végzik el a munkákat. Az Erzsébet park fenntartására fordított költség nagy mértékben függ az aktuális évben elvégzett munkáktól, így a különböző évek között nagy különbségek adódhatnak. Az elmúlt év adatait tekintve azonban hozzávetőlegesen 13.640.000 Ft-ot fordítanak évente a park fenntartási feladataira.

4.6. Online kérdőív

A kérdőív készítésének elsődleges célja az volt, hogy felmérjem a park jelenlegi látogatottságát, használatát, és az adatokat összehasonlítsam A Gödöllői Erzsébet park leírása, fejlesztési és fenntartási terve című kiadványban szereplő, a park látogatottságával kapcsolatos régebbi, 1996-os adatokkal. A látogatottságra és parkhasználatra vonatkozó kérdések mellett a válaszadókat a témához fűződő észrevételeikről, a parkban található kedvenc helyükről is kérdeztem.

1. kérdés: Hány éves Ön? (41. ábra)

A beérkezett válaszok alapján a parkot elsősorban a középkorú, illetve idősebb korosztály látogatja. 35,5% 46-60 év közötti, 25,7% 31-45 év közötti, 21,2% pedig 60 év feletti. A terepi felmérések során is azt tapasztaltam, hogy a közeli lakótelepről sok nyugdíjas látogatja a parkot akár napi rendszerességgel.

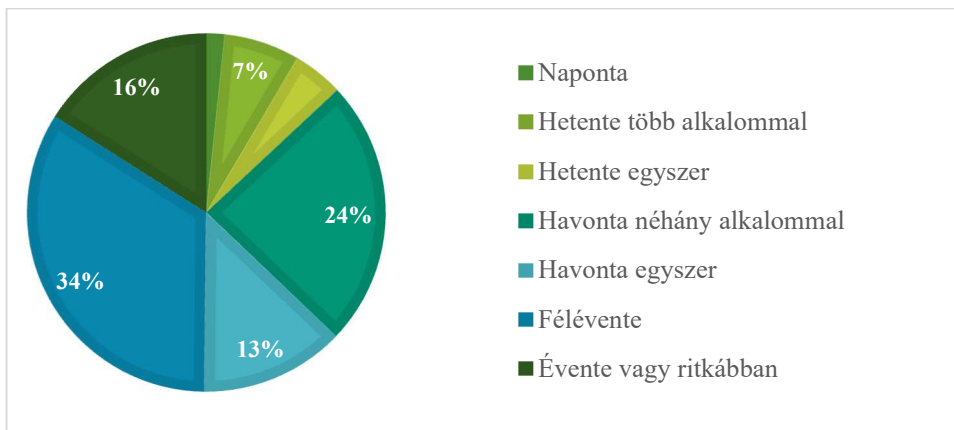
41. ábra A parklátogatók életkori megoszlása

2. kérdés: Gödöllőn lakik?

A parkot látogatók jelentős többsége, több, mint 80%-a gödöllői lakos. Tapasztalataim alapján a városba látogató -akár külföldi- turisták elsősorban a Királyi Kastély mögött elterülő, szépen felújított, intenzíven fenntartott Felső Parkot látogatják, az Erzsébet park pedig a helyiek egyik közkedvelt zöldfelülete. Az 1996-os felmérés szerint a látogatók 86%-a, jelenlegi felmérésem alapján pedig 80,5%-a gödöllői.

3. kérdés: Milyen gyakran látogatja a Gödöllői Erzsébet parkot?

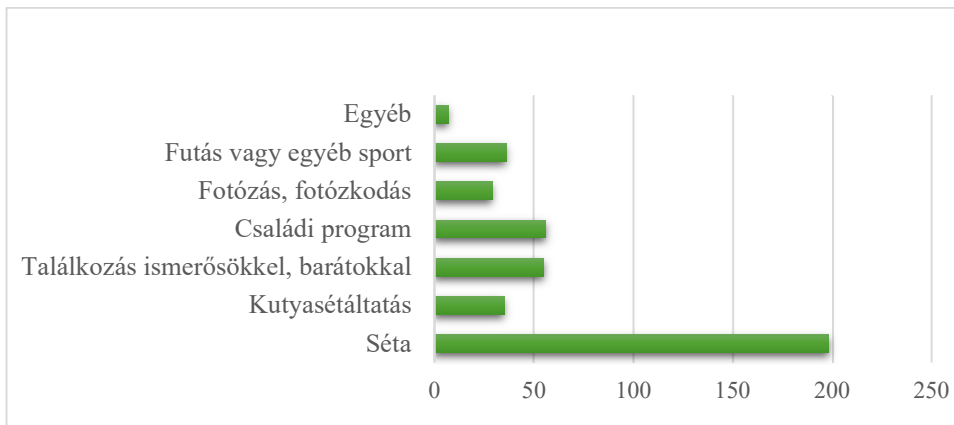
A válaszadók nagyjából egyharmada, 33,9% naponta látogatja a parkot. 24,1% havonta néhány alkalommal megy ki a területre, valószínűleg ők hétvégén mennek ki az Erzsébet parkba. 16% évente vagy ritkábban látogat a parkba (42. ábra). Az 1996-os felmérés alapján a legtöbben hetente 1-2 órát töltöttek a parkban. Ez az adat nagyjából megfelel a jelenlegi felmérésem eredményének.

42. ábra A kitöltők parklátogatásának gyakorisága

4. kérdés: Milyen tevékenységeket végez a parkban?

Ennél a kérdésnél a válaszadók a megadott tevékenységeket közül többet is megjelölhettek, valamint kiegészíthették a választ saját opciójukkal is. A látogatók nagy többsége sétálni megy a parkba (87%), emellett a barátokkal való találkozás a legnépszerűbb (24,4%), vagy a családi program (23,8%). 16% kutyát sétáltat a parkban (43. ábra). További tevékenységek még: futás, kerékpározás, fotózás. Az idős hársfasor kedvelt fotózási helyszín, különösen az őszi időszakban. Hobbifotósok szívesen örökítik meg a park élővilágát és gyakran osztanak meg a parkban készült képeket a közösségi oldalakon. Többen írták be egyéb válaszlehetőségként, hogy városi programra vagy megemlékezés alkalmából látogatják meg az Erzsébet parkot.

43. ábra A parkban végzett tevékenységek

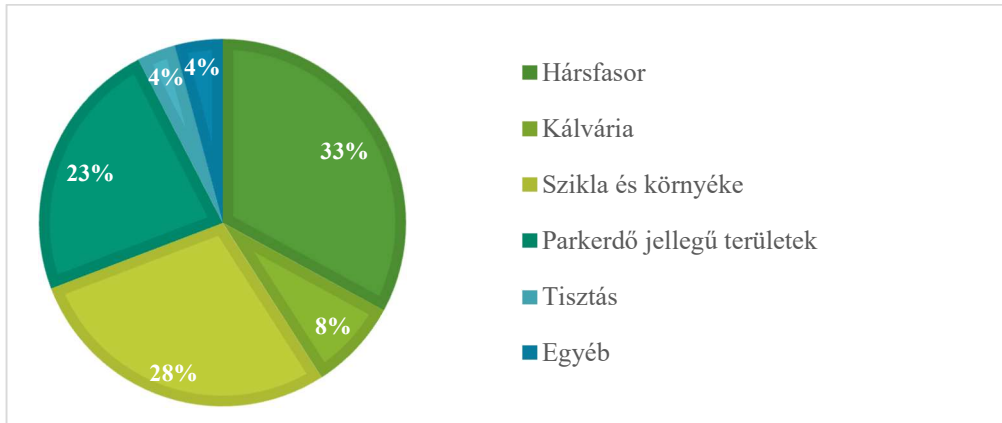
5. kérdés: Van-e kedvenc helye a parkban?

A válaszadók 73,9%-ának van kedvenc helye a parkban.

6. kérdés: Ha van kedvenc helye a parkban, melyik az?

Ennél a kérdésnél is megadott válaszlehetőségek közül tudták a válaszadók a kedvenc helyüket kiválasztani, illetve az Egyéb opció alatt saját válaszlehetőséget tudtak megadni. 32,9%-nak a hársfasor, 28,3%-nak a sziklacsoport és környéke, 23,2%-nak a parkerdő jellegű területek a kedvencei. Legkevesebben a Kálváriát, valamint a hársfasortól nem messze elhelyezkedő tisztást jelölték meg (44. ábra). Az Egyéb opció alatt többen megjegyezték, hogy több kedvenc helyük is

van, vagy hogy az egész parkot szeretik. A válaszadók közül valaki az idős gesztenyefákat kedveli leginkább, ahova gyerekkorában jártak gesztenyét gyűjteni. Többen említették azt a parkerdő jellegű területeken található részt, ahol sok ösvény található. Ezen a területen kevesebb növény található a cserje- és gyepszintben, így átláthatóbb, barátságosabb térrész alakult ki. Az utak találkozásánál található egy a kis, utakat határoló alacsony kőfalakból, amik látványra egy kis híd képét idézik meg.

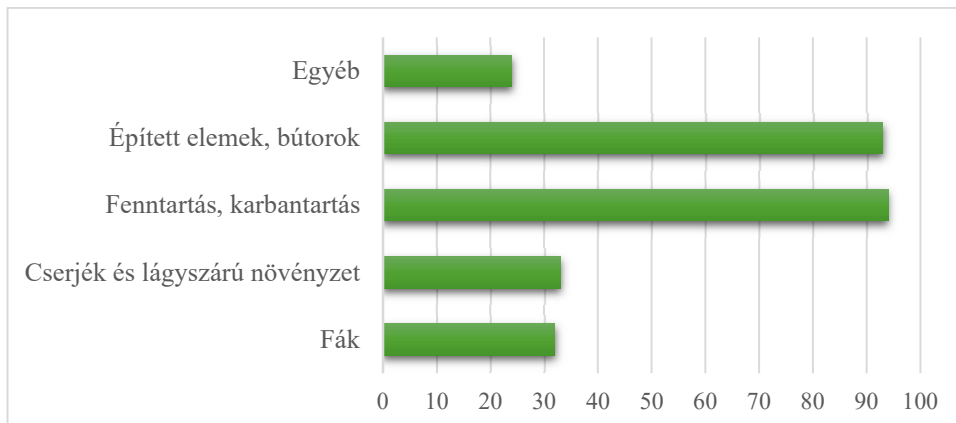
44. ábra Az Erzsébet park legnépszerűbb helyszínei

7. kérdés: Van észrevétele, javaslata az Erzsébet parkkal kapcsolatban? Ha igen, milyen témához kapcsolódik?

Ennél a kérdésnél a válaszadók véleményére voltam kíváncsi a park jelenlegi állapotával, használatával kapcsolatban. Az előre megadott opciók között választhatták ki, hogy milyen témával kapcsolatban van észrevételük, és az Egyéb opció alatt kifejthették véleményüket. Számomra is meglepő volt, hogy milyen sokan osztották meg észrevételeiket az Erzsébet parkkal kapcsolatban. Az előre megadott válaszlehetőségek közül az emberek túlnyomó többsége megjelölte a fenntartást, karbantartást (94%), valamint az épített elemek állapotát (93%). Lényegesen kevesebb válaszadónak lenne észrevétele a növényzettel kapcsolatban: a cserjéket és lágyszárú növényeket 33% jelölte meg, a fákat pedig 32% (45. ábra).

Többen osztották meg véleményüket a fenntartással kapcsolatban: úgy látják, hogy a terület helyenként elhanyagolt, szemetes. Valaki a közvilágítás vagy toalett hiányára, egy másik válaszadó pedig a padok állapotára panaszkodott. Többen említették a hársfasor alatti gyöngykavics burkolatot, ami funkcionális szempontból nem tűnik a legelőnyösebb választásnak. Nehezen járható babakocsival, valamint kerékpárosok és idősek számára. A főkertésszel készített interjú során kiderült, hogy Barna Dániel is szembesült már a problémával: a jövőben nem tervezi megújítani a gyöngykavics terítést. Mások a parkot használó többi látogató viselkedését tekintik problémásnak: sokakat zavarnak a póráz nélkül sétáltatott kutyák, amiket a gazda gyakran nem tud visszahívni. A növényeket letaposó, vagy a sziklatömböt graffity-vel firkáló, szemetelő egyénekre is érkezett panasz. Sajnos időnként a zártabb növénycsoportokban hajléktalanok vernek tanyát: az utánuk való

takarítás, szemétszedés a fenntartóknak is plusz munkát jelent. A főkertész ennek a problémának a megelőzésére a központi területeken igyekszik ritkítani a cserjeszintet, ezzel szellősebbé, átláthatóbbá téve a területet.

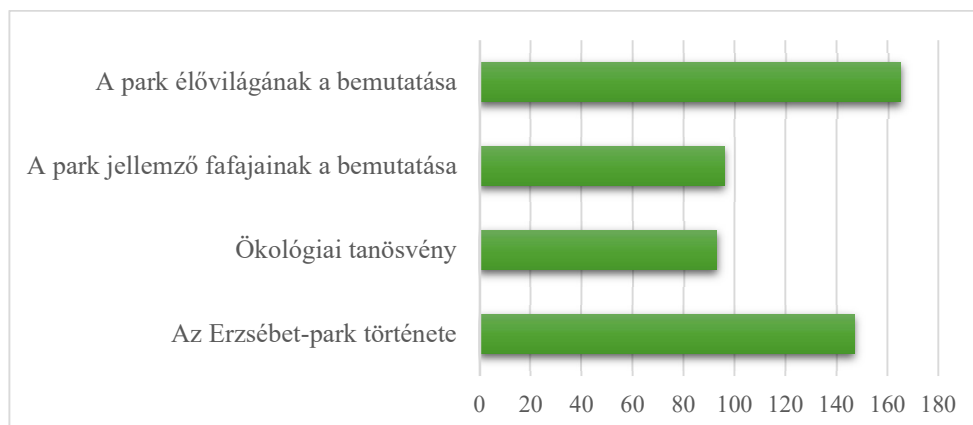
45. ábra A park állapotával, fenntartásával kapcsolatos észrevételek, javaslatok

8. kérdés: Örülne-e, ha a parkban tanösvényt létesítenének?

A válaszadók 86%-a örülne tanösvénynek.

9. kérdés: Ha támogatja a tanösvény létesítését, milyen téma bemutatásának örülne?

Ennél a kérdésnél csak a megadott válaszlehetőségek közül többet is meg lehetett jelölni. A legnépszerűbb téma az Erzsébet park élővilágának bemutatása volt (61,1% támogatja), ezután a park történetét bemutató tanösvény (54,4%). Kevesebben jelölték meg a park fafajainak bemutatását (35,6%), valamint az ökológiai tanösvényt (34,4%), (46. ábra). Az utóbbi két témára véleményem szerint azért szavaztak kevesebben, mert a legtöbbször kevesebb ismeretük van ezekkel a területekkel kapcsolatban és így valószínűleg kevésbé tűnik számukra érdekesnek a fajok, mint például az élővilág bemutatása állatfajokkal is. Valószínűleg az ökológia is sokak számára ismeretlen terület, így nem is gondolják, hogy mennyire aktuális és érdekes téma lehet.

46. ábra A javasolt tanösvény lehetséges témakörei

5. Következtetések és javaslatok:

5.1. A park múltbéli és jelenkori kihívásai

Az Erzsébet park történetének megismerése során láthattuk, hogy a kezdetekben rendkívül sokszínű növényállománnyal rendelkező és intenzíven fenntartott park milyen sérüléseket szenvedett a XX. század során. A területi elcsatolások már alig több, mint 10 évvel a park alapítása után elkezdődtek

48. ábra Kiszáradt idős fa a II. parkerdő jellegű részen, fotó: Kömüves Júlia

és az 1950-es évekig egyre több területet választottak le a parkból. Ezen kívül a II. világháború alatt különösen nagy károkat szenvedett el a növényállomány. Ezek az események jól mutatják a városi zöldfelületek helyzetét az adott korszakban. A park eredeti területének és térszerkezetének megőrzésénél fontosabb szempontnak bizonyult a helyi érdekű vasút építése, sportpálya, gyár, valamint óvoda létesítése. A világháborúk során a nehéz társadalmi-gazdasági helyzet következtében nem meglepő a károk bekövetkezése, mely elsősorban a fásszárú növényeket, és különösen a fenyőket érintette. A javuló állapotok a '60-as évektől kezdve, a természetvédelem előtérbe kerülésével, a védetté nyilvánítás után kezdődtek, ekkor a parkot részlegesen meg is újították. A 2000-es évek elejére, valamint

napjainkra a park nagy része extenzíven fenntartott, területének nagy hányadán parkerdő jellegű területek találhatóak. Napjainkban a park egészen más jellegű problémákkal küzd, mint a múlt évszázad során. A fásszárú növényzet pusztulása már az 1997-es felméréskor is elkezdődött (47.

ábra). a Jeney László, Krassay László: A Gödöllői Erzsébet park leírása, fejlesztési és fenntartási terve című közleményben a következőket olvashatjuk: „A parkban meghatározó szerepet betöltő fa- és cserjefélék faj- és egyedszáma azonban csökkent az elmúlt évtizedekben, és ez a tendencia jelenleg is folytatódik. A pusztulást jelzik többek között tövön száradt nyárok és kocsányos tölgy hatalmas példányai a GANZ Árammérőgyár és az Óvoda kerítése mellett. Feltűnő a pionír jellegű nyírek tömeges elhalása az egész területen. A *Fomes annosus* kártétele ismerhető fel a kb. 100 éves feketefenyvesekben. A körkörös pusztuló

47. ábra Az aszály következtében leveleit lógató *Viburnum x pragense*, fotó: Kömüves Júlia

állományfoltok fái kidőltek, a földön hevernek. A cserjék közül is sok elöregedett, elszáradt.” (48. ábra), (Jeney 1997. 114). A szerző a kedvezőtlen folyamatok okaként említi az elmúlt évek

kedvezőtlen időjárását, a fenntartás hiányát és a fásszárúak természetes előregedését. Ezek a folyamatok tehát már közel 30 éve megfigyelhetően jelen vannak. Egy 2005-ben készült tanulmány szerint a klímaváltozás hatásai már visszafordíthatatlanok, így egyre nagyobb szükség van a parkok fenntartható tervezésére és kezelésére (Pretner 2009, 74–81). A parkfenntartók azonban legtöbbször csak a már megtapasztalt problémákra reagálnak, és nem tesznek megelőző intézkedéseket. A helyi kezdeményezések a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásra kudarcba fulladhatnak, ha nem váltanak átfogóbb szemléletre és nem valósul meg a városi zöldfelületek fenntartásában és fejlesztésében részt vevő hatóságok és szakemberek együttműködése (Cheng 2021). Az elmúlt években azonban a korábbiaknál is szélsőségesebb az időjárás, aminek következményeit a környezetünkben élő növényeken mindannyian tapasztalhatjuk. Jelen korunk legnagyobb kihívása tehát a változó klímához való adaptáció.

5.2. Egyedileg felmért fák adatainak összehasonlítása korábbi adatokkal

A fák egyedi felmérésének egyik célja az volt, hogy megtaláljam a park legidősebb faegyedeit, amelyek az Erzsébet park eredeti növényállományából vagy még régebből származnak. Ezeknek a fáknek az azonosításához a Jeney László, Krassay László: A Gödöllői Erzsébet park leírása, fejlesztési és fenntartási terve című közlemény egyik táblázatát használtam (Jeney 1997, 127-128). Ebből hét faegyedet nagy valószínűséggel meg tudtam feleltetni az általam felmért fákkal (2. táblázat).

Fa sorszáma	Latin név	Felmérés éve	Parkrészlet	Törzsátmérő (cm)	Koronaátmérő (m)	Fa magassága (m)	Törzs magassága (m)	Megjegyzés
1	Larix decidua	2025	I.	65	10	24	12	ép
		1996		58	10,2	23,1	3,1	
2	Gleditsia triacanthos f. inermis	2025	II.	84	10	26	10	ép
		1996		71	14,7	25,8	7,7	
3	Populus nigra 'Italica'	2025	II.	114	6	25	13	csontkolt
		1996		103	7,8	32,4	11,6	
4	Aesculus hippocastanum	2025	II.	95	16	24	2	ép
		1996		69	-	20,2	-	
8	Cedrus libani	2025	Sz.	81	11	19	7	ép
		1996		56	9,2	16,7	6,3	
9	Cedrus libani	2025	Sz.	92	14	21	4	ép
		1996		57	9,8	16,9	3,5	
17	Carpinus betulus	2025	VI.	104	18	26	3	ép
		1996		93	17	19,8	2,1	

2. táblázat Egyedileg felmért fák adatainak összehasonlítása az 1996-os felmérés adataival

A táblázatban a Fa sorszáma nevű oszlopban az általam egyedileg felmért fák sorszáma található. Minden faegyednél az adatok közül a felső sorban a jelenlegi méretek, az alsó sorban pedig az

1996-ban felmért adatok találhatóak. A közel 30 évvel ezelőtti felmérésben 25 fa adatait vették fel. A fák méreteiről nagyjából ugyanazokat az adatokat jegyezték fel, mint amiket ma az MFE útmutatója alapján leírunk, azonban akkor még nem készült értékelés a fák egészségügyi állapotáról. Sajnos a felméréshez nem találtam térképes ábrát, a fák elhelyezkedéséhez pedig csak annyi áll rendelkezésre, hogy a park ÉNy-i vagy DK-i felében találhatóak-e. Az azonosításhoz így elsősorban a fafajt, vagy a fa méreteit tudtam felhasználni.

A fenyőfélék közül elsőnek a sziklacsoporthoz található két cédrust (*Cedrus libani*) tudtam egyértelműen megfeleltetni a korábbi felmérés adataival. Érdekes megfigyelni, hogy az 1996-os felmérés adatai szerint a két fa méretei között csak minimális különbség volt. Törzsátmérőjük 56 és 57 cm, magasságuk pedig 16,7 és 16,9 méter volt. Napjainkra azonban jelentősebb különbségek alakultak ki. Törzsátmérőjük között több, mint 10 cm különbség van (81 és 92 cm-esek), míg magasságkülönbségük nagyjából 2 m (19 és 21 m-esek). A növekedésbeli különbségek az egyik cédrus gyökérnyaki odvasodása miatt alakulhattak ki. Az odvasodás valószínűleg az elmúlt 30 év során jelent meg vagy jutott el olyan mértékig, hogy jelentősen befolyásolja a fa további fejlődését. Ilyen esetben láthatjuk, hogy mekkora jelentősége van a szakszerű faápolásnak és a kialakuló odú kezelésének. A kisebb cédrus láthatóan rosszabb egészségügyi állapotban is van.

A sziklacsoporttól nem messze egy vörösfenyőt (*Larix decidua*) is meg tudtam feleltetni a korábban felmért fák egyikével. Habár több vörösfenyő egyed is megtalálható a parkban, az egyértelműen látszik, hogy a fafaj egyedeit megviseli az elmúlt évek időjárása.

Fekete fenyőből (*Pinus nigra*) egy egyed a korábbi, valamint az én felmérésemben is szerepel, azonban ezeket a különböző parkrészben való elhelyezkedés miatt nem tudtam megfeleltetni egymásnak.

49. ábra Rossz egészségi állapotú hamisciprusok, fotó: Kömüves Júlia

A *Chamaecyparis lawsoniana* fiatalabb egyedeit megtaláltam a II. számú parkrészletben, azonban ezek kifejezetten rossz egészségi állapotúak és idősebb egyedek már nincsenek meg a sziklacsoport környékén. Az óriás tuja (*Thuja plicata*) és lucfenyő (*Picea abies*) idős faegyedeit pedig kiszáradás következtében 2024-ben vágták ki Barna Dániel elmondása alapján. Az előbb említett fafajok alkalmazása emiatt már nem javasolt extenzív fenntartású parkokba.

A lombhullató fák közül 8 tölgyet (ebből 7 kocsányos tölgy) mértek fel 1996-ban, amelyeket akkor 150 évesnek becsültek. A fák törzsátmérője akkor 73-95 cm között mozgott, mostani felmérésemben pedig 72-101 cm közöttiek, így előfordulhat, hogy ugyanazok a fák is felmérésre kerültek, azonban pontosabb

térképi adatok hiányában nem lehetséges a megfeleltetés. Az adatokból viszont láthatjuk, hogy a famatuzsálemek között legnagyobb számban a tölgyek fordulnak elő a parkban.

A korábbi felmérés fáiból egy gyertyánt (*Carpinus betulus*) is meg tudtam feleltetni egy általam felmért fával, amely szoliter helyzetben áll a VI. parkerdő jellegű terület szélén. Törzsátmérője 93 cm-ről 104 cm-re növekedett.

50. ábra *Gleditsia triacanthos* több helyen odvas törzse, fotó: Kömüves Júlia

Jelenlegi felmérésemben két idős *Tilia platyphyllos* is található, a korábbi felmérésben azonban csak egy *Tilia cordata* szerepelt, így ezeket nem tudtam megfeleltetni egymásnak. Érdekes, hogy a nagylevelű hársak nem voltak a korábbi felmérésben, pedig biztosan idős egyedek a jelenleg 93, illetve 99 cm-es törzsátmérővel rendelkező fák. A hársak közül a krími hárs fasor több idős egyede a déli oldalon fekvő II. számú parkerdő jellegű részben is találhatóunk, a park egész területén azonban a tölgyeknél és gyertyánoknál jóval kisebb számban fordulnak elő. Egyértelműen be tudtam azonosítani a park délkeleti részén álló lepényfát (*Gleditsia triacanthos*), amelynek törzsátmérője 71 cm-ről 84 cm-re nőtt. A növekedés ellenére a fa ma elég rossz állapotú, a törzsén több helyen odvas, egészségügyi állapotára

csak 2-es értékelést kapott (50. ábra).

Az 1996-os felmérésben a park délkeleti felén található egy amerikai tulipánfa (*Liriodendron tulipifera*), azonban a fajból a parkban egy egyedet sem találtam.

Szintén a délkeleti parkrészben volt egy idős szelídgesztenye (*Castanea sativa*), ezt a fát valószínűleg kiszáradva megtaláltam a II. számú parkészben, még nem vágták ki és a szorosan mellette növő sarjak segítségével tudtam beazonosítani. Az általam a Nemzeti Együvé Tartozás Parkjában felmért, kitűnő állapotú szelídgesztenye azonban nem található meg a régebbi felmérésben.

A II. számú parkerdő jellegű területen álló jegenyenyárfát (*Populus nigra* 'Italica') azonban egyértelműen sikerült beazonosítanom. A korábbi és a mostani felmérésben is ez a fa rendelkezik a legnagyobb törzsátmérővel, ami 103-ról 114 cm-re növekedett. Magassága azonban csonkolás következtében 32,4 m-ről 25 m-re változott (51. ábra). A fa sajnos ma már rossz állapotú, egyik vázáján taplógomba látható.

A park délkeleti részén felmért vadgesztenye csak feltehetően

51. ábra *Populus nigra* 'Italica' csonkolt koronája, fotó: Kömüves Júlia

egyezik a korábbi felmérésben látható fával. Törzsátmérője 69-ről 95 cm-re gyarapodott, ami nagyjából 2x annyi, mint a többi fa növekedése 30 év alatt, tehát elképzelhető, hogy nem ugyanazt a fát mértük fel.

5.3. Erzsébet-szobor melletti ágyások állapotának változása a 2025-ös évben

52. ábra Az Erzsébet-szobor melletti ágyás állapota 2025 őszén, fotó: Köműves Júlia

A 2025 tavaszán létrehozott ágyások áprilisban még nagy díszítőértékkel rendelkeztek, számos faj virágzott ebben az időszakban, például: lángvirág (*Phlox subulata*), pázsitviola (*Aubrieta × cultorum*), nyugati kökörccsin (*Pulsatilla vulgaris*). A felmérések során már 2025 júniusában azt tapasztaltam, hogy az ágyás egyre hiányosabb (52. ábra). Az egyik különleges kinézetű pireneusi iringót valószínűleg ellopták, mert a növény helyén egy kisebb mélyedést találtam. A lángvirágok és pázsitviolák már ebben az időszakban hiányoztak az ágyásból annak ellenére, hogy mindketten nagy toleranciájú, szárazságtűrő sziklakerti évelők (Patkós 2018, 91-92). A ligeti zsálya ekkor még megtalálható volt az ágyásban, júniusban kezdett el virágozni.

Az őszi időszakra még szomorúbb kép fogadott, az évelők közül csak néhány egyed maradt meg. Az egyik gyertyavirág (*Gaura lindheimeri*) különösen szépen fejlődött és nagyméretű lett, valamint egy macskamenta (*Nepeta × faassenii*) és egy kék sudárzsálya (*Perovskia atriplicifolia*) is megmaradt. Ezen kívül néhány nyugati kökörccsin (*Pulsatilla vulgaris*) szeldelt tőleveleit fedeztem fel. Az Erzsébet-szobor bal oldalán lévő ágyásban főleg egérárpa (*Hordeum murinum*), míg a jobb oldalon közönséges csillagpázsit (*Cynodon dactylon*) gyomosít nagy mennyiségben.

Az eredmények azt mutatják, hogy egy-egy újonnan kialakított ágyás -főleg az első évben- még akkor is igényel gondozást, ha kifejezetten jó tűrőképességű, alacsony vízigényű növényfajokat, fajtákat választunk. A megfelelő begyökeresedéshez szükséges az ültetés utáni rendszeres vízutánpótlás, illetve az ágyás gyomtalanítása, a mulcstakarás megújítása, amíg a beültetett évelők nem takarják a talajt. Érdemes kerülni az egzotikus megjelenésű növények alkalmazását, melyek könnyen lopás áldozatává válnak közterületen. A parkban emellett a taposási károk is felmerülhetnek az ágyásban, hiszen a szobor környéke az egyik legforgalmasabb rész és ilyen jellegű problémák a hársfator alatti *Vinca*-ágyások kapcsán is előfordultak. Gyalogút mentén, illetve forgalmasabb területeken emiatt célszerű az ágyásokat alacsony kerítéssel körülvenni, esetleg információs táblát elhelyezni.

Összességében elmondhatjuk, hogy a gyertyavirág, a kék sudárzsálya és a kerti macskamenta alkalmasak öntözésmentes, gondozásmentes ágyásban való alkalmazásra, jól viselték a parkban

található körülményeket és hosszú virágzásukkal nyár elejétől októberig díszítik az ágyást. A nyugati kökörccsin több példánya is megmaradt a parkban, azonban ez a faj kisebb mérete, korai és rövidebb virágzása miatt inkább tavaszi színfoltja lehet egy kiültetésnek.

5.4. Javaslatok

5.4.1. A Erzsébet királyné szobor melletti évelőágyások megújításának lehetőségei

Az ideai tapasztalatok alapján a következőket javasolnám az ágyások megújításához: a meglévő, jól teljesítő növények (gyertyavirág, kék sudárzsálya, kerti macskamenta) mindenképpen maradjanak az ágyásban, illetve érdemes lenne még néhány egyeddel bővíteni a számukat (jelenleg csak 1-1 egyed található belőlük az ágyásban). Emellett a következő, szintén lila virágú fajok alkalmazását javaslom: ernyős verbéna (*Verbena bonariensis*) magas termete miatt az ágyás háttérében mutat jól, vagy válogathatunk kicsit kompaktabb fajtái közül is, például 'Lollipop', 'Royal Dreams' (INT-11). Egy másik verbéna faj, a közönséges vasfű nemesített változata (*Verbena officinalis* var. *grandiflora*_'Bampton') apró lila virágai mellett bordó levelével is díszít (INT-12). A nősziromok közül is számos szárazságtűrő, lila virágú faj, illetve fajta közül válogathatunk, melyek jellemzően tavasz végén, nyár elején virágoznak, ezzel kicsit megelőzve a nyári virágzású évelőket. Alacsonyabb nőszirom fajták (15-30 cm): szakállas nősziromok (*Iris* 'Consummation' és *Iris* 'Fairy Ballet') és a törpe nőszirom *Iris pumila*. Magasabb nőszirom fajták (60-80 cm): dalmát nőszirom (*Iris pallida* 'Variegata') és szakállas nőszirom (*Iris* 'Premier') (INT-11). Az orvosi zsálya egyik fajtája, a *Salvia officinalis* 'Purpurascens' örökzöld, zöldesbordó lombjával és nyáron nyíló, lila virágaival is díszítő, szintén szárazságtűrő növény (INT-11). A lila virágú törpe őszirózsa (*Aster dumosus* 'Augenweide') az őszi időszakban színesíthetné az ágyást (INT-11). A lila virágú évelőket jól kiegészítené néhány sárga virágú növényfaj. A lila-sárga komplementer színpár alkalmazása izgalmasabb összképet eredményezne. Sárga virágú évelők közül például tavasszal virágzó, örökzöld lombjukkal is díszítő kutyatej fajtákat javasolnék: erdei kutyatej: *Euphorbia amygdaloides* 'Purpurea' vagy pusztai kutyatej: *Euphorbia segueriana* subsp. *niciciana* (INT-11). A nyári időszakra a hosszan virágzó, bokros növekedésű pompás kúpvirágot (*Rudbeckia fulgida* var. *sullivantii* 'American Gold Rush') ajánlanám (INT-11).

A növényállomány színesítésére a hagymás növények alkalmazása is lehetőséget nyújt. Játszintból például kék, lila és sárga virágú fajták közül is válogathatunk (*Hyacinthus* 'Delfts Blue': kék virágú, *Hyacinthus* 'Woodstock' lila virágú, *Hyacinthus* 'City of Haarlem' sárga virágú fajta. A nagy, lila virágzatával díszítő óriás díszhagyma (*Allium* 'Gladiátor') nyár elején nyílik (INT-13).

A virágzó évelők mellett néhány szárazságtűrő díszfű is helyet kaphatna az ágyásban, például keskenylevelű árvalányhaj (*Stipa tenuissima*), vagy deres fényperje (*Koeleria glauca*) (INT-11).

5.4.2. A fásszárú növényzet megújításának lehetőségei

Az Erzsébet királyné szobor mögött található sziklacsoport a park egyik legfontosabb és

legnépszerűbb helyszíne. A műszikla egy díszcserjékkel beültetett mesterséges domb tetején található. A cserjekiültetés valaha nagyobb díszértékkel rendelkezhetett, mára azonban a terület gázos, inváziós fajok is gyomosítanak (például bálványfa és nyugati ostorfa), és a cserjék egy része kikopott vagy elöregedett. Így szükségessé válik a kiültetés megújítása. Első lépésben szükséges a terület alapos gyomtalanítása. A meglévő, jó állapotú, egészséges cserjéket hagyjuk meg, az elöregedett egyedeket pedig erőteljes visszametszéssel megfiatalíthatjuk. Az üres foltok pótlására olyan cserje fajokat javaslok, melyek lombjukkal, virágaikkal, esetleg termésükkel hosszan, vagy akár egész évben díszítenek. Az alacsonyabb növekedési eréllyel rendelkező fajták megkönnyítik a fenntartást, hiszen kevesebb metszést igényelnek. Javasolt fajok, fajták (INT-14):

Buddleja davidii 'Nahno Blue' – kék virágú törpe nyári orgona

Cornus stolonifera 'Kelsey' – törpe som

Cotinus coggygria 'Lilla' – vörös lombú törpe cserszömörce

Cotinus coggygria 'Young Lady' – kompakt növekedésű cserszömörce fajta

Deutzia gracilis – törpe gyöngyvirágcserje

Euonymus japonicus 'Microphyllus' – japán kecskerágó

Forsythia × *intermedia* 'Minigold' - törpe aranycserje

Hypericum × *moserianum* - kisvirágú orbáncfű

Ilex × *meserveae* 'Blue Angel' – kék magyal (termős)

Jasminum nudiflorum – téli jázmin

Ligustrum vulgare 'Lodense' – alacsony fagyal

Mahonia aquifolium – közönséges mahónia

Prunus tenella 'Rózsaszín Szőnyeg' - törpemandula

Ribes alpinum – havasi ribiszke

Sarcococca confusa - bogyóspuszpáng

Spiraea betulifolia 'Tor' – nyírlevelű gyöngyvessző

Syringa meyeri 'Palibin' – törpe orgona

Weigela 'Minuet' – rózsalonc fajta

Fontos a kiültetés tervezése során a jelenleg használt közlekedési útvonalak meghagyása a területen a taposási károk elkerülése érdekében. A megfelelő begyökeresedéshez elengedhetetlen a telepítés utáni első évben a rendszeres öntözés. A területen 10-15 cm vastagságban elhelyezett mulcs segíthet a gyomosodás ellen, védi a talajt a kiszáradástól és a lassan lebomló szervesanyagok növelik a talaj humusztartalmát. A mulcsréteg elkészítésére alkalmas a parkban készült faapríték.

53. ábra Az egyik libanoni cédrus gyökérsérülése, fotó: Kömüves Júlia

Ezeket a faápolási technikákat lehetőség szerint a park többi matuzsálemi korú fáján is alkalmazni kéne. Például a sziklacsoporton található egyik cédruson látható, hogy a gyökérsérülés következtében elmaradt növekedésében a korábban azonos méretű társához képest (53. ábra). A parkerdő jellegű területek idős fáin is javaslom a gyökérsérülések, odvasodások és nagyobb felületű sebek kezelését.

A parkban nagy arányban őshonos fa- és cserjefajok vannak jelen, melyek a parkerdő jellegű területeken természetes életközösséget alkotnak. A látogatók is szeretik a park természetességét, így nem javaslom idegenhonos fafajok telepítését. Legfontosabb feladat a jelenlegi növényállomány megóvása; a szoliter állású, illetve a matuzsálemi korú fák rendszeres ápolása. Az idős hársfasoron rendszeresen végeznek faápolást, illetve a sziklacsoporton található, általam egyedileg is felmért kocsányos tölgyet is rendszeresen kezelik.

5.4.3. Ötletek az Erzsébet parkban kialakított tanösvényre

A parkban az őshonos élővilág, a faápolás és az ökológikus parkfenntartás szélesebb körben való megismertetéséhez tanösvény létrehozását javaslom. A tanösvény útvonalával az egész park bejárható lenne, és az egyes megállókon különböző témakörökről olvashatnának a parkba látogató érdeklődők (54. ábra).

A tájékoztató táblák elhelyezésénél fontosnak tartom, hogy a látogatók a megálló környezetében lehetőleg meg tudják figyelni a tájékoztató táblákon megjelenő tudnivalókat. Ezt a szempontot tartottam szem előtt a megállók elhelyezésénél.

I. megálló: az általam is felmért *Gleditsia triacanthos*, lepényfa közelében. Mivel a fán több odú is található, így ezen a ponton javaslom a parkban fellelhető állatfajok ismertetését, például harkályok, fakopáncsok. Fekete harkályokat több alkalommal is láttam a parkban tett séták során, ezt a hazánkban védett madarat mindenképpen szerepeltetném a táblán (INT-15). Elsősorban azokat a madár- és emlősfajokat mutatnám be, amelyeket a látogatók is megfigyelhetnek a parkban tett séták során. Például: cinegék, fekete rigó, mókus.

II. megálló: Ezen a környéken a felmérések során talákoztam idős fák kivágott, parkban hagyott faanyagával. Itt lehetne bemutatni az ökológikus parkfenntartást, illetve ennek fontosságát, például: holtfa szerepe az erdőben, vagy a talajt takaró, televényt képező lehullott lomb jelentősége. A parkban ma már nem gyűjtik össze és szállítják el az őszele lehullott falevelet, legfeljebb a forgalmasabb sétautakról fűjják félre lombfűvóval. A parkerdő jellegű területeken a kiszáradt, kivágott fák faanyaga is több helyen megtalálható farönkök, illetve ágkupacok formájában. Az

ökologikus szempontok megismerésével a látogatók szemlélete is változhatna, talán kevésbé látnák rendezetlennek a parkban hagyott, fontos szerepet betöltő, elhalt növényi részeket.

A javasolt tanösvény útvonala

Felhasznált alaptérkép: Google Hybrid
M=1:5500

54. ábra Az Erzsébet parkba javasolt tanösvény lehetséges útvonala, készítette: Kömüves Júlia

III. megálló: A parkerdő jellegű területeken megtalálható, őshonos fafajok bemutatása: közönséges gyertyán, valamint honos tölgy, juhar és hárs fajok. Az útvonal következő részében az érdeklődők megfigyelhetik a honos fajokat. A bemutatást segítené, ha az út mellett található, néhány faegyedet kisebb táblával jelölnének meg az arborétumokhoz hasonló módon.

IV. megálló: A Nemzeti Együvé Tartozás Parkjában a puhafás ligeterdő fajait mutatnám be, hiszen ebben a parkrészben található egy idős fehér fűz és szürke nyár is. A gyorsan növő, ám ennek következtében jóval törékenyebb fafajok előnyeit, hátrányait is szemléletes módon lehetne bemutatni: a fűzfán több sérülés, törés is megfigyelhető.

V. megálló: ez a megálló lenne a tanösvény végpontja. A sziklacsoporton található, általam is felmért kocsányos tölgy mellett a faápolást lehetne bemutatni. A fán jól megfigyelhető a törzsön található nagyméretű seb, valamint az egyik vázág lehasadása miatt keletkezett sérülés kezelése. A Cobra koronastabilizáló kötést pedig a hársfásor egyik egyedén lehet megfigyelni, illetve itt is láthatunk példákat a korhadt fatörzs kezelésére. A tanösvény az egész park bejárását biztosítja, ám néhány látogató számára hosszú lehet a 2,8 km-es táv. Számukra lehetőség nyílik a séta során bármelyik útkereszteződésben visszafordulni a bejárat irányába és ezáltal rövidíteni az útvonalat.

6. Összefoglalás

Szakedolgozatomban a gödöllői Erzsébet park növényállományát és annak változásait vizsgáltam. A felmérések alapján javaslataimat is a növényzettel kapcsolatban fogalmaztam meg.

Először a park történetével foglalkoztam. Jelenlegi területe és állapota a megalapítása óta eltelt 127 év eseményeinek következménye, emiatt nagyon érdekes és hasznos volt elsőként a történetét megismerni. Az Erzsébet királyné emlékét őrző kertművészeti alkotások közül egyik legszebb és legnagyobb a gödöllői Erzsébet park, melyet 1898-ban, a Királyné halála után alapítottak. Elsősorban a XX. század első felében szenvedett jelentősebb károkat a park. A II. világháború alatt a faállományban és a kezdetben olyan sokszínű fenyőállományban keletkeztek nagyobb károk. A világháborúk pusztítása mellett a területi elcsatolások és a Ganz Árammérőgyár építése jelentett problémát. Szerencsére a múlt század második felében a park védetté nyilvánításával javultak a körülmények is. Megvalósult több alkalommal az épített elemek felújítása és a növényállomány egy részének megújítása. Ezek a munkák leginkább a park bejárata környékén lévő, központi részét érintették. A megalapítás 100. évfordulójára való készüléskor történt az utolsó nagyobb felújítás, valamint ekkor csatolták a parkhoz és alakították ki az egykor a Városi Kertészethez tartozó, ma Nemzeti Együvé Tartozás Parkja nevű parkrészt (Krassay 1998, 57-63).

Történetének feltárása után terepi felmérésekkel folytattam a park vizsgálatát. A közel 23 hektáros parkot 11 részre osztottam és ez alapján végeztem el a terepi felméréseket. Először az épített elemeket és kisarchitektúrákat mértem fel.

A terepi felmérések során legnagyobb figyelmet a növényállomány vizsgálatára fordítottam. A famatuzsálemeket vagy különösen szép szoliter fákat egyedileg mértem fel. Az idős faegyedek között legnagyobb számban honos tölgy fajok vannak jelen (*Quercus robur*, *Quercus cerris*, *Quercus petraea*). Tanulságos volt az általam felmért adatokat összehasonlítani egy közel 30 éve történt fafelmérés adataival. Több faegyedet egyértelműen sikerült beazonosítanom a korábbi felmérésről, így azóta történt állapotváltozásokról, növekedésükről is információt kaptam.

Az egyes részterületek állapotát is részletesen felmértem: rögzítettem a jellemző fa- és cserjefajokat, vizsgáltam a térszerkezetet, a terület általános jellemzőit és állapotát. A lágyszárú növényzetet a park egészére nézve vizsgáltam. Az épített elemek környezetében lévő fa- és cserjefajok elhelyezkedését a Locus Map nevű telefonos alkalmazással mértem fel és térképen is ábrázoltam.

A növényzetet nagyrészt honos fafajok alkotják, nagy számban vannak jelen a parkban tölgyfajok, hársak, gyertyánok és juharok. Idegenhonos díszfajok az épített elemek környezetében jellemzők, valamint a parkerdő jellegű területeken található fekete fenyő csoportok. Az invazív fajok száma alacsony. A terepi sétákat, vizsgálatokat 2024 ősztől kezdve 2025 őszéig folytattam, ezáltal a növényzetet minden évszakban, vegetációs állapotban megismerhettem.

A park fenntartásáról és a növényfajokkal, változó klímával kapcsolatos tapasztalatról Barna

Dániel, Gödöllő főkertésze adott nekem tájékoztatást a parkban tett sétánk során.

A felmérések egyik legizgalmasabb pontja az online kérdőív készítése volt, ami számomra meglepően nagy érdeklődést váltott ki a gödöllői lakosok körében, a város Facebook csoportjában való közzétételt követően. A parklátogatással kapcsolatos kérdések mellett a válaszadók véleményüket is kifejtették a park jelenlegi állapotával kapcsolatban. Számomra is érdekes volt, hogy a válaszadók leginkább az épített elemek és kisarchitektúrák (például padok) állapotával és fenntartással kapcsolatban fogalmazták meg észrevételeiket. A növényzet állapotára sokkal kevesebb visszajelzés érkezett. Ebből arra következtetek, hogy a látogatók kedvelik a park vadregényes hangulatát, természetes jellegű növényzetét.

A kérdőív végén arra kérdeztem rá, hogy az érdeklődők milyen jellegű tanösvény kialakításának örülnének leginkább. Meglepett, hogy a park élővilágát, vagy a történetét bemutató tanösvény témák sokkal több szavazatot kaptak, mint a park fafajainak bemutatása vagy az ökológiai tanösvény kialakítása. Valószínűleg ezek sokkal kevésbé ismert témák, így nem is gondolnák sokan, hogy mennyire érdekes a fák világa, vagy hogy mennyire aktuális téma az ökológia.

Javaslataimat a saját felméréseimre alapozva, ezekre reflektálva fogalmaztam meg. A jelenlegi növényzet fenntartására és megújítására vonatkozó javaslatok mellett egy tanösvény létrehozásának lehetőségét is felvettem. A tanösvény részletesebb kidolgozása és létrehozása az élővilág, és különösen a honos fajok megismerését szolgálná, valamint az ökológikus parkfenntartás és a szakszerű faápolás bemutatása is helyet kapna. A park természetes jellegű növényzetével és matuzsálemi korú fáival ideális helyszín ezeknek a témáknak a bemutatására. Fontosnak tartom, hogy a lakosság szemléletét formáljuk az ökológikus parkfenntartás irányába, mivel a kérdőív eredményei azt mutatják, hogy ez a témakör idegen számukra. A tanösvény létrehozásával a park új funkcióval is bővülne: ismeretterjesztés, élményszerű tanulás is szerepet kaphat a parkban tett séták során.

7. Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, Dr. Szabó Krisztinának, aki a szakdolgozat készítés során a témaválasztástól kezdve a dolgozat befejezéséig mindenben segített és biztatott.

Köszönettel tartozom Barna Dánielnek, Gödöllő jelenlegi főkertészének, amiért kérdéseim megválaszolásával és a parkban szerzett tapasztalatainak megosztásával segítette munkámat.

8. Irodalomjegyzék:

Könyvek:

- BÖLÖNI 2011: Bölöni János – Molnár Zsolt – Kun András (szerk.): Magyarország élőhelyei: vegetációtípusok leírása és határozója
- KRASSAY 1998: dr. Krassay László (szerk.), (1998): Emlékezés: Emlékezés a Gödöllői Erzsébet park alapításának 100. évfordulóján. Gödöllő: Gödöllői Lokálpatrióta Klub
- LUKÁCS 2018: Lukács Zoltán (2018): Útmutató a fák rendellenességeinek felismeréséhez, Magyar Faápolók Egyesületének kiadványa
- N.N. 1942: N. N. (1942 körül): Gödöllő rövid kalauza (térképpel). Gödöllő: A gödöllői Református Egyház kiadványa
- OLEG 1981: Oleg Polunin (1981): Európa fái és bokrai. Budapest: Gondolat kiadó
- PATKÓS 2018: Patkós István - Kovács Eszter (2018): Az élő dísznövények felhasználása. Budapest, magánkiadás
- PRETNER 2009: Sustainability in Park Design – An Integrative Approach, Climate Change asks for Sustainable Adaptation of Parks: A Challenge for Maintenance and Design. Dagmar Grimm-Pretner, Roland Wüick, in *Landscape – Great Idea! X-LArch III Conference Proceedings April 29th - May 1st, 2009*, 74–81. page
- RÓNA 1929: Róna József (1929): Egy magyar művész élete. Budapest: szerző kiadása.
- SZALLER 2013: Szaller Vilmos, MFE Fakataszter és Faérték Szekció (szerk.) (2013): Útmutató a fák nyilvántartásához és egyedi értékük kiszámításához, Magyar Faápolók Egyesületének kiadványa
- TÓTH 2012: Tóth Imre (2012): lomblevelű díszfák, díszcserjék kézikönyve. Budapest: Tarkavirág kiadó

Folyóiratcikkek:

- CHENG 2021: Yuan (Daniel) Cheng - James R. Farmer - Stephanie L. Dickinson - Scott M. Robeson - Burnell C. Fischer - Heather L. Reynolds (2021): Climate change impacts and urban green space adaptation efforts: Evidence from U.S. municipal parks and recreation departments in *Urban Climate*, [Volume 39](#), September 2021, 100962 DOI: 10.1016/j.uclim.2021.100962, Letöltés dátuma: 2025. 04. 25.
- JENEY 1997: Jeney L. – Krassay L. (1997): A Gödöllői Erzsébet-park története és leírása. *Erdészettörténeti Közlemények*, 32(1), 85–167. Letöltés dátuma: 2025. október 18., forrás: https://epa.oszk.hu/02400/02451/00047/pdf/EPA02451_Erdeszettorteneti_Kozlemenyek_32_1997_085-167.pdf

- NIELSEN 2014: Nielsen, A.B. - van den Bosch, M. - Maruthaveeran, S. *et al.* Species richness in urban parks and its drivers (2014): A review of empirical evidence. in *Urban Ecosyst* **17**, 305–327. page, DOI: <https://doi.org/10.1007/s11252-013-0316-1>, Letöltés dátuma: 2025. 04. 25.
- PALLOWIDA , 2017: Julia Pallowida - , Ingo Kowarik -, Moritz von der Lippe (2017): Human-biodiversity interactions in urban parks: The species level matters in *Landscape and Urban Planning*, DOI: 10.1016/j.landurbplan.2016.09.00, Letöltés dátuma: 2025. 04. 25.
- SADEGHIAN 2013: Mohammad Mehdi Sadeghian - Zhirayr Vardanyan (2013): The Benefits of Urban Parks, a Review of Urban Research in *Journal of Novel Applied Sciences*, 2 (8): 231-237, 2013, Letöltés dátuma: 2025. 04. 25., forrás: [https://blue-ap.com/J/List/8/iss/volume%2002%20\(2013\)/issue%2008/8.pdf](https://blue-ap.com/J/List/8/iss/volume%2002%20(2013)/issue%2008/8.pdf)

Internetes források:

- INT-01: MúzeumDigitár Pest weboldal. Letöltés dátuma: 2025. 03. 13. forrás: [Ferenc József Rend Tisztikereszt adományozó oklevele Pirkner Ernő \(1848–?\) főerdész tanácsos és a gödöllői Magyar Erdészeti Hivatal elnöke részére :: Gödöllői Királyi Kastély Múzeum :: MúzeumDigitár:Pest](#)
- INT-02: Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ szócikke. Letöltés dátuma: 2025. 01. 12. forrás: <https://www.gvkik.hu/wiki/index.php/Erzs%C3%A9bet-park>
- INT-03: Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ szócikke. Letöltés dátuma: 2025. 01. 13. forrás: https://www.gvkik.hu/wiki/index.php/G%C3%B6d%C3%B6ll%C5%91i_H%C3%89V
- INT-04: Az állami természetvédelem hivatalos honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 01. 13. forrás: <https://termeszetvedelem.hu/talalati-oldal/?type=vedett-termeszeti-teruletek&id=12/17/TT/58>
- INT-05: Magyar Faápolók Egyesületének honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 10. 15. forrás: <https://faapolok.hu/faertekszamitas/>
- INT-06: Gödöllő Városi Információs Portál. Letöltés dátuma: 2025. 01. 14. forrás: http://web.godollo.hu/turizmus/seta/latnivalok/?catalog3_id=196
- INT-07: Első Budapest-Gödöllő Lions Club honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 03. 13. forrás: <https://elsobudapest-godollo.lions.hu/hirek/tri-jumelage-talalkozo-godollon>
- INT-08: Gödöllő Város honlapja. Letöltés dátuma: 2025.01.10. forrás: <https://regioldal.godollo.hu/nemzeti-egyuve-tartozas-parkja/>
- INT-09: VácOnline Hírek. Letöltés dátuma: 2025.01.10. forrás: <https://www.vaconline.hu/regi/tersegi-hirek/a-nemzeti-egyuve-tartozas-parkja-godollon.html>

- INT-10: Gödöllő város weboldala, Önkormányzati hírek. Letöltés dátuma: 2025. 03. 23.
forrás: <https://www.godollo.hu/wp-content/uploads/2018/09/Meg%C3%BAjul%C3%A1s-a-Norv%C3%A9g-Alap-seg%C3%ADts%C3%A9g%C3%A9vel.pdf>
- INT-11: Beretvás és Társai Kertészet honlapján található online katalógus. Letöltés dátuma: 2025. 10. 26. forrás: <https://www.beretvaskert.hu/katalogus>
- INT-12: Kincses Liget webshop. Letöltés dátuma: 2025. 10. 26. forrás:
<https://www.kincsesliget.hu/termek/kozonseges-vasfu-nagyviragu-verbena-officinalis-var-grandiflora-bampton-50-szem/>
- INT-13: Virághagyma webáruház őszi katalógusa. Letöltés dátuma: 2025. 10. 26. forrás:
<https://viraghagyma.com/oszi-katalogus/>
- INT-14: Specialmix Kertészeti Kft. weboldala. Letöltés dátuma: 2025. 10. 26. forrás:
<https://www.specialmix.hu/>
- INT-15: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 10. 26. forrás: <https://mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-drymar>

1. sz. melléklet: A parkhasználattal kapcsolatos kérdőív

A gödöllői Erzsébet-park használata

Kedves Kitöltő!

Kömüves Júlia vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem harmadéves tájépítész hallgatója. Szakdolgozatom témája a gödöllői Erzsébet-park. Nagy segítség lenne számomra, ha az alábbi kérdőívet kitöltenék/kitöltenétek. A kérdőív anonim és csak néhány percet vesz igénybe. Köszönöm a kitöltéseket!

* **Kötelező kérdés**

Hány éves Ön? *

- 10-18
- 18-30
- 31-45
- 46-60
- 60+

Gödöllőn lakik? *

- Igen
- Nem

Milyen gyakran látogatja a Gödöllői Erzsébet-parkot? *

- Naponta
- Hetente több alkalommal
- Hetente egyszer
- Havonta néhány alkalommal
- Havonta egyszer
- Félévente
- Évente vagy ritkábban

Milyen tevékenységeket végez a parkban? *

- Séta
- Futás vagy egyéb sport
- Kutyasétáltatás
- Találkozás ismerősökkel, barátokkal
- Családi program
- Fotózás, fotózkodás
- Egyéb: _____

Van kedvenc helye a parkban? *

- Igen
- Nem

Ha van kedvenc helye a parkban, melyik az?

- Hársfasor
- Szikla és környéke
- Kálvária
- Parkerdő jellegű területek
- Tisztás
- Egyéb: _____

Van észrevétele, javaslata az Erzsébet-parkkal kapcsolatban? Ha igen, milyen témához kapcsolódik?

- Fák
- Cserjék és lágyszárú növényzet
- Fenntartás, karbantartás
- Épített elemek, bútorok (például: Kálvária, Erzsébet-szobor, kút, padok, hulladék tárolók)
- Egyéb: _____

Örülne-e, ha a parkban tanösvényt létesítenének? *

- Igen
- Nem

Ha támogatja a tanösvény létesítését, milyen téma bemutatásának örülne?

- Az Erzsébet-park története
- Ökológiai tanösvény
- A park jellemző fafajainak bemutatása
- A park élővilágának bemutatása

Küldés

1/1. oldal [Ürlap tartalmának törlése](#)

Google Űrlapokon soha ne adjon meg jelszavakat.

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá. - [A kapcsolatfelvételi űrlap tulajdonosa](#) - [Felhasználási feltételek](#) - [Adatvédelmi irányelvek](#)

Gyanúsnak tűnik ez az űrlap? [Jelentés](#)

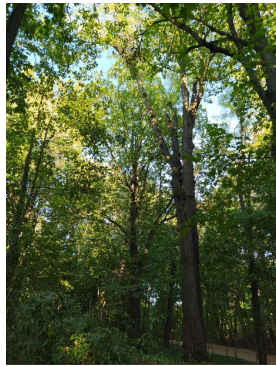
Google Űrlapok

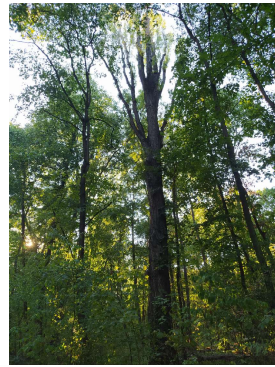
3. melléklet Egyedileg felmért fák

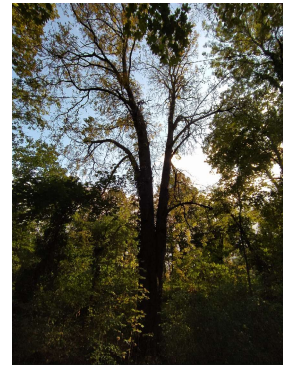
1. *Larix decidua*

2. *Gleditsia triacanthos* f. *inermis*

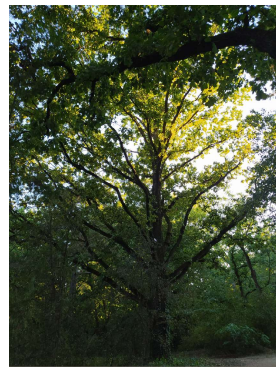
3. *Populus nigra* 'Italica'

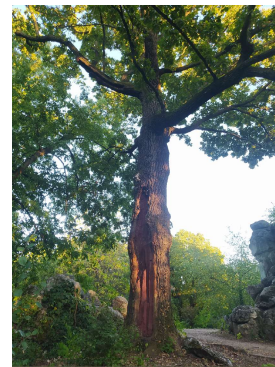
4. *Aesculus hippocastanum*

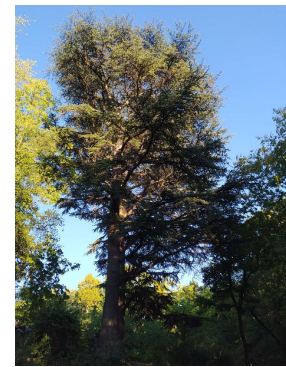
5. *Tilia cordata*

6. *Quercus robur*

7. *Quercus robur*

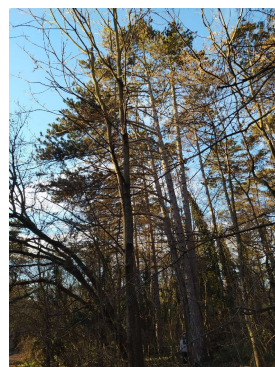
8. *Cedrus libani*

9. *Cedrus libani*

10. *Calocedrus decurrens*

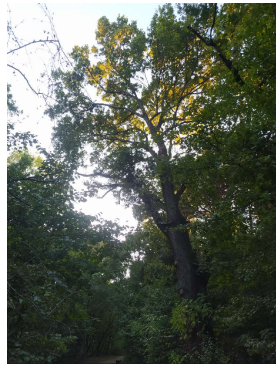
11. *Pinus nigra*

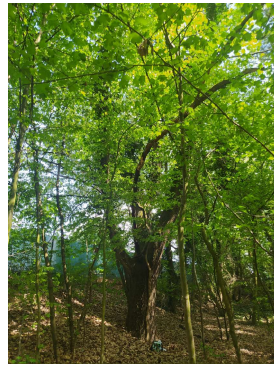
12. *Quercus cerris*

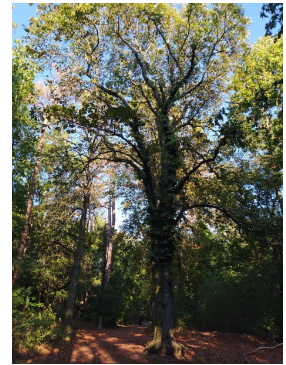
13. *Fraxinus ornus*

14. *Quercus robur*

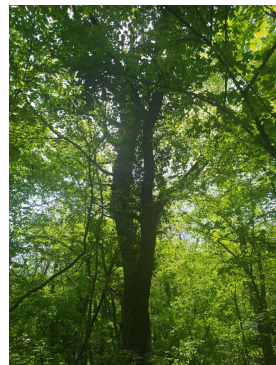
15. *Quercus petraea*

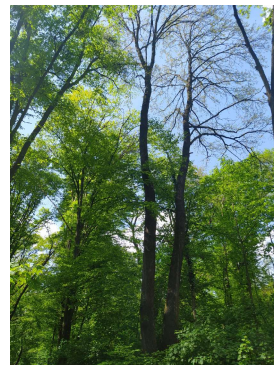
16. *Aesculus hippocastanum*

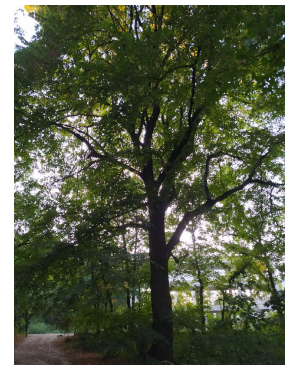
17. *Carpinus betulus*

18. *Quercus robur*

19. *Quercus cerris*

20. *Tilia platyphyllos*

21. *Quercus robur*

22. *Salix alba*

23. *Taxodium distichum*

24. *Taxodium distichum*

25. *Populus × canescens*

26. *Castanea sativa*

27. *Sequiadendron giganteum*

28. *Sequiadendron giganteum*

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

**a szakdolgozat nyilvános hozzáféréseiről és
eredetiségéről**

A hallgató neve: KOMÜVES JÚLIA

A Hallgató Neptun kódja: IJ5LGG

A dolgozat címe: A GÖDÖLLŐI ERZSÉBET PARK '1
NÖVÉNYZETÉNEK VIZSGÁLATA

A megjelenés éve: 2025

A konzulens intézetének neve: TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS
DÍSZKERTÉSZETI INTÉZET

A konzulens tanszékének a neve: SZABADTÉRTERVEZÉSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: BUDAPEST 2025ÉV OKTÓBER hó 29. nap

Komüves Júlia
Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

KÖMÖVES JÚLIA (név) (hallgató Neptun azonosítója: 105LCG)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Budapest 2025 év október hó 29 nap

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	KÖMÖVES JÚLIA
Neptun-kódja:	IJ5LGG
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: .....
Tantárgy neve/kódja*:	SZAKDOLGOZAT KÉSZÍTÉS "A"
A munka címe:	A GÖDÖLLŐI ERZSÉBET PARK NÖVÉNYZETÉNEK VIZSGÁLATA

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrekció, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója, elérhetősége	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: BUDAPEST....., 2025. OKTÓBER hó 29 nap

Kömives Zsuzsanna.....

Hallgató aláírása

[Handwritten Signature].....

Konzulens/Témavezető aláírása